

Літаратура і Мастацтва

ВЫДАЕЦА
3 1932 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

№ 39 [2773]

Пятніца, 26 верасня 1975 г.

Цана 8 кап.

Святао Лукомля

Некалькі радкоў з Дырэктыў XXIV з'езда КПСС: «У Беларускай ССР... павялічыць выпрацоўку электраэнергіі ў 1,8 раза, увесці ў дзеянне новыя магутнасці на Лукомльскай ДРЭС...»

Лукомльскае возера. Яшчэ не так даўно ў наваколлях яго стаяла звонкая цішыня, што парушалася толькі крыкам чаек.

Адзінаццаць гадоў назад сюды прыйшлі будаўнікі, каб закласці першыя цагляны фундаменту будучай электрастанцыі, самай вялікай у Беларускай энергасістэме.

Вось яны, старонкі гісторыі. Першая чарга электрастанцыі будавалася сем гадоў. Другая — толькі тры. У першыя гады энергабудаўнікі асвойвалі па 4,5—5 мільёнаў рублёў, сёлета гэты паказчык склаў 22 мільёны рублёў.

Кажуць, што мова лічбаў — сухая. Але тут за кожнай лічбай стаяць высокі працоўны напал. За час будаўніцтва Лукомльскай ДРЭС было зманціравана 120 тысяч кубаметраў зборнага жалезабетону, 20 тысяч тон металаканструкцый, вынута звыш 10 мільёнаў кубаметраў грунту.

...Дзень і ноч грукочуць турбіны электрастанцыі. Адсюль ва ўсе канцы рэспублікі — Віцебск, Гомель, Магілёў, Наваполацк — па правадах ідзе ток, каб прывесці ў рух тысячы і тысячы станкоў на заводах і фабрыках, запаліць электрасвятло ў кватэрах і бібліятэках, палацах культуры і навучальных установах.

Ганарыцца Лукомльскай электрастанцыяй не толькі наша рэспубліка. З многіх куткоў Саюза сюды прыехалі працоўнікі розных нацыянальнасцей. Будаваць станцыю дапамагала ўся краіна. З Таганрога ішлі магутныя катлы, з ленинградскіх заводаў «Электрасіла» і металічнага імя XXII з'езда КПСС — генератары і турбіны.

Але галоўнае багацце электрастанцыі — яе працоўнікі. Можна назваць сотні і сотні людзей, што славяцца сапраўдным працоўным гераізмам. Хто не ведае ў Лукомлі сласара цэха цэнтралізаванага рамонтнага Уладзіміра Балянкова, узнагароджанага ордэнамі Леніна і Працоўнага Чырвонага Сцяга, Надзею Неаронаву, Настасію і Надзею Незаненкаў, Івана Рагачова, Анатоля Шагінава, Івана Шавярноўскага...

Пётр Ягоравіч Цюкалаў, якога вы бачыце на гэтым здымку ля пульты, працуе ў энергетыцы ўжо дваццаць тры гады. Працаваў на электрастанцыях Сібіры, а потым пацягнула на радзіму, у Беларусь.

Вось ужо пяць гадоў Пётр Ягоравіч — машыніст энергаблока № 2. Працуе бездакорна.

Нядаўна працоўнікі Лукомльскай ДРЭС перажылі вялікую радасць. Да іх з прывітальным пісьмом звярнуўся Цэнтральны Камітэт КПСС і Савет Міністраў СССР. «Збудаванне электрастанцыі магутнасцю 2.400 тысяч кілават на Беларускай зямлі, — падкрэслівалася ў пісьме, — з'яўляецца яркім прыкладам паспяховага ажыццяўлення Дырэктыў XXIV з'езда КПСС, практычнага ажыццяўлення ленинскай нацыянальнай палітыкі ў справе хуткага ўздыму эканомікі і культуры кожнай брацкай саветскай рэспублікі».

Наперадзе новыя справы, новыя працоўныя подзвігі на карысць Радзімы.

Фота М. АМЕЛЬЧАНКІ.

ВУЗЫ БРАЦКАЙ САДРУЖНАСЦІ

Савецка-чэхаславацкі сімпозіум на тэму «Фарміраванне і развіццё садружнасці сацыялістычных краін» адкрыўся ў Мінску 23 верасня. У ім удзельнічаюць гісторыкі, філосафы, эканамісты, вучоныя іншых спецыяльнасцей з многіх навуковых цэнтраў Чэхаславацкі і Савецкага Саюза. Праводзіцца сімпозіум камісіяй гісторыкаў СССР і ЧССР разам з навуковым саветам АН СССР па комплекснай праблеме «Сусветная сацыялістычная сістэма».

Аб творчай садружнасці вучоных аб мэтах і задачах гэтага форуму карэспандэнт БЕЛТА паведаваў расказаць першага намесніка старшыні камісіі савецкіх і чэхаславацкіх гісторыкаў, доктара гістарычных навук А. І. Недарэва. Вось што ён паведамаў:

— Плённае супрацоўніцтва вучоных сацыялістычных краін дапамагае нам паспяхова распрацоўваць многія вузлавыя праблемы гістарычнай навукі. Паспяхова выдуча, напрыклад, даследаванні гісторыі другой сусветнай вайны, грамадска-налітычных і сацыяльных перадач фарміравання садружнасці сацыялістычных дзяржаў, якая аддзяляе цынер рашаючую ролю ва ўмацаванні міру, у збліжэнні народаў, у развіцці эканоміі, навукі і культуры брацкіх краін.

Пытанні будаўніцтва сацыялізму, паглыблення і расшырэння міжнароднай эканамічнай інтэграцыі, савецка-чэхаславацкія адносіны як фактар міжнароднай палітыкі

і рад іншых праблем прыцягваюць сёння пільную ўвагу многіх вучоных. У Савецкім Саюзе апублікавана нямала цікавых работ, якія ўсебакова даследуюць гэтыя праблемы. Прыкметных поспехаў дабіліся ў апошнія гады і нашы чэхаславацкія калегі. Нядаўна ў Празе выйшла влікая калектыўная праца па пытаннях фарміравання сусветнай сістэмы сацыялізму, над якой працавала група вучоных Чэхаславацка-савецкага інстытута АН Чэхаславацкай іраўніцтвам удзельніка цынерашняга сімпозіума Вацлава Меліхара. Выдадзены таксама «Нарысы савецка-чэхаславацкіх адносін», два тамы па гісторыі Славакіі, манаграфія па Славацкаму нацыянальнаму паўстанню і іншыя работы.

Пастаянна расшыраюцца сумеснія даследаванні савецкіх і чэхаславацкіх вучоных. Цяпер мы выдаём дакументы і матэрыялы па гісторыі савецка-чэхаславацкіх адносін, пачалі публікацыю найбольш цікавых фрагментаў з перапіскі вучоных, літаратураў, дзеячаў культуры Расіі і іншых славянскіх краін.

Удзельнікі цынерашняга сустрэчы ў Мінску абмяркуюць розныя аспекты адной з найбольш актуальных праблем сучаснай гісторыі — праблемы фарміравання і развіцця садружнасці сацыялістычных краін. Прадстаўлена шмат цікавых дакладаў. Наперадзе — чатыры дні плённых дыскусій, сяброўскіх сустрэч.

БЕЛТА.

КОНКУРС ПРАЦЯГВАЕЦЦА

У мэтах далейшага развіцця манументальнага летанісу рэспублікі, дастойнага адлюстравання сродкамі манументальнага мастацтва гераічнай барацьбы беларускага народа супроць нямецка-фашысцкіх захопнікаў у гады Вялікай Айчыннай вайны, Міністэрствам культуры БССР восенню мінулага года быў аб'яўлены конкурс на эскізы праект Мемарыяльнага комплексу партызанскай славы. Тэрмін конкур-

су быў устаноўлены да 1 кастрычніка 1975 года.

У сувязі з просьбай Дзяржбуда БССР, Саюза архітэктараў і Саюза мастакоў рэспублікі аб неабходнасці пераносу тэрміна прадстаўлення ўдзельнікамі рэспубліканскага конкурсу эскізных праектаў Мемарыяльнага комплексу партызанскай славы, Міністэрства культуры БССР вырашыла прадоўжыць тэрмін конкурсу да 1 снежня 1975 г.

БЕЛТА.

ПА ДЗЕІ, ФАКТЫ

УКРАЇНСКІЯ ЛІТАРАТАРЫ У БРСЦЕ

На Брэсцкім гасцінцы група Украінскіх пісьменнікаў, у якую ўваходзілі Р. Братунь, Н. Раманенка, В. Лазарук, Н. Пятранка і іншыя, Яны набылі ў Камароўцы — на радзіме легендарна-касманаўта СССР П. І. Ілімука, сустрэліся са студэнтамі педагогічнага інстытута.

У Брэсцкай краіна-героі пісьменнікі ўсклалі вянкі да паліт мемарыяла.

ГАНАРОВЫ ДЫПЛОМ — МУЗЕЮ
Прэзідыум ЦК прафсаюза рабочых таксільнай і лёгкай прамысловасці СССР прысудзіў музею працоўнай і баявой славы Аршанскага льнокамбіната Ганаровы дыплом і другую грашовую прэмію.

Экспанаты музея расказваюць аб слаўнай гісторыі тэкстыльнага гіганта, знаёмяць з ветэранамі працы, удзельнікамі Вялікай Айчыннай вайны, наватарыямі штурвалі, героямі чэскай пшчэроды. Дэманструюцца таксама ўзоры прадук-

цай, якая пастаўляецца на ўсе саюзныя рэспублікі і многія краіны свету.

НАРОДНЫ — ЗВАННЕ ВЫСОКАЕ

За плённую работу на ніве прапаганды беларускага мастацтва і мастацкага выхавання працоўных агітацыйна-харэаграфічны ансамбль «Журавіны» Івянецкага Дома культуры Валодзьскага раёна, хор аўтазавода імя С. М. Кірава і студыя вылучэнца мастацтва камбіната сінтэтычнага валокна імя У. І. Леніна горада Магілёва ўдасцены высокага звання — народных.

АСЕННЯ ГАСТРОЛІ

Дзве брыгады артыстаў Гомельскага абласнога драматычнага тэатра адкрылі асеннія гастролі ў раёнах вобласці. У рэпертуары брыгад спектаклі «Галюны экзамен» і «Калі няма сведзі».

Артысты выступаць перад працаўнікамі Буда-Кашалёўскага, Чачэрскага, Рагачоўскага, Жлобінскага і іншых раёнаў вобласці.

БЕЛТА.

Ад ЦК КПБ, Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР, Савета Міністраў БССР

Цэнтральны Камітэт Камуністычнай партыі Беларусі, Прэзідыум Вярхоўнага Савета і Савет Міністраў БССР з глыбокім жалем паведамаюць, што 21 верасня 1975 года пасля няжыкай, працяглай хваробы на 76-м годзе жыцця памёр народны пісьменнік БССР, вядомы грамадскі дзеяч, дэпутат Вярхоўнага Савета БССР, акадэмік АН БССР, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі рэспублікі Міхаіл Ціханавіч Лынькоў.

АДБЫЛІСЯ пасяджэнні бюро секцыі паэзіі, прозы, крытыкі і літаратуразнаўства, на якіх разгледжаны планы работ секцыі на бліжэйшы час.

«Паэт і час» — пад такой назвай аббудзецца адно з пасяджэнняў «круглага стала», у якім прымуць удзел паэты і крытыкі. Мяркуюцца, што матэрыялы абмеркавання будуць апублікаваны ў зборніку «Дзень паэзіі».

На сумесных пасяджэннях секцыі прозы і крытыкі будуць разгледжаны тры пытанні: «Проза маладых» (даклад Міколы Лобана), «Стыль, характар, сюжэт — размова аб майстэрстве», «Жанр аповесці на сучасным этапе». Апрача таго,

У ТВОРЧЫХ СЕКЦЫЯХ

секцыя крытыкі і літаратуразнаўства на адным з пасяджэнняў абмяркуе даклад Міхася Мушынскага «Літаратурны працэс у лютры сучаснай крытыкі». З дакладам «Аб практыцы рэцэнзавання» выступіць Анатоль Клышка.

У планах работы секцыі — абмеркаванне новых кніг, творчыя справаздачы асобных пісьменнікаў. Майстры наведлі і маладыя празаікі выступаць на вечары новага апавядання.

У абмеркаванні праектаў планаў прынялі ўдзел Вячаслаў Адамчык, Мікола Арочка,

Дзмітрый Бугаёў, Мікола Гамолка, Аляксей Гардзюк, Павел Дзюбайла, Мікалай Кругавы, Міхась Лазарук, Еўдакія Лось, Максім Лужанін, Пятрусь Мокаль, Вера Палтаран, Нічыпар Пашкевіч, Алесь Разанаў, Янка Скрыган, Рыгор Шкіраба, Уладзімір Юрэвіч.

Намеснік старшыні праўлення Саюза пісьменнікаў БССР Іван Чыгрынаў падкрэсліў важнасць удзелу членаў творчых секцыяў у падрыхтоўчай рабоце да пленума СП БССР, які адбудзецца нсузабаве на тэму «Пісьменнік, час, майстэрства».

НОВЫЯ КНІГІ

Выдавства палітычнай літаратуры выпусціла ў свет 40-ы том другога выдання твораў Карла Маркса і Фрыдрыха Энгельса, 51-ы том пятага выдання Поўнага збору твораў У. І. Леніна, работы У. І. Леніна «Леў Талстой, як лютарка рускай рэвалюцыі», «Што такое «слабы народ» і як яны ваююць супроць сацыял-дэмакратаў», «Аб дзяржаве».

У ліку літаратуры па гісторыі КПСС — кніга А. І. Рогова «Кіраўніцтва КПСС эканомікай развіцця сацыя-

лізму», брашуры Г. М. Кржыжановскага «Мысліцель і рэвалюцыянер», Н. А. Мілюціна «Па заданнях Леніна», А. Д. Стасовай «На стаўнік і друг», В. Сутурыва «Аляксандр Ульянаў».

Па пытаннях партыйнага будаўніцтва выпушчана кніга А. Ф. Вадалазскага «Закон жыцця партыі», брашура І. Г. Дуверкалава «Дзейнасць партыйнага кантролю» і зборнік «Пярвіначная партыйная арганізацыя: вопыт, формы і метады работы».

Па навуковаму камунізму,

ВЫСТУПАЮЦЬ СТАЛІЧНЫЯ АРТЫСТЫ

Група артыстаў Маскоўскай эстрады наведла калгас «Чырвоная Беларусь» Барысавскага раёна. У Нёманіцкім сельскім Доме культуры адбылася шчырая і задушэная размова хлэбаробаў з майстрамі сцэны. Гасці расказвалі аб сваіх гастрольных пездках, сустрэчах, творчых планах, а затым выступілі з цікавай канцэртнай праграмай. Дзве гадзіны на сцэне сельскага Дома культуры гучалі эстрадныя песні, жарты, інтэрмедый і іншыя нумеры.

П. БАРОДКА.

ПА МОРАХ І АКІЯНАХ...

У шматмесячным круізе па морях і акіянах, зробленым з пачатку гэтага года, самы малады лайнер «Беларусь» зарэкамандаваў сябе як сучаснае пасажырскае судна, якое ўстойлівае ў час гайданія, не зніжае пры штурмах сваёй крысерайскай скорасці, гарантуе надарожнікам камфорт.

На добрым узроўні аказаліся і грузавыя ўласцівасці целахода. «Беларусь» не толькі ў айтчыным, але і сусветным гандлёвым флоте з'яўляецца адзіным суднам, здольным узняць на борт не толькі пасажыраў, але і 255 легкавых аўтамабіляў.

Як наведзілі карэспандэнту БЕЛТА ў Міністэрстве марскога флоту СССР, цяпер барты лайнера амываюць воды Міжземнамор'я. Выйшаўшы з Адэсы, 17 верасня «Беларусь» дасягнула Кіпра. Яна навінна павяняць у портах Сірыі, Лівана, Егіпта, Грэцыі, Турцыі.

На караблі «Беларусь» многае зроблена, каб больш надрабізна пазнаёміць пасажыраў з жыццём Савецкай Беларусі. Тут можна паслухаць беларускую нацыянальную музыку, накіравацца дакументальныя фільмы аб рэспубліцы, бібліятэка ўкамплектавана творами беларускіх пісьменнікаў, а таксама іншай літаратурай па англійскай, французскай і італьянскай мовах.

БЕЛТА.

ВІНШУЕМ З УЗНАГАРОДАЙ!

Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР за шматгадовую актывную работу ў друку і ў сувязі з пяцідзесцігоддзем з дня нараджэння рэдактар Казімір Пятровіч ТРАЯНОўСКИ ўзнагароджаны Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР за шматгадовую актывную работу ў друку і ў сувязі з пяцідзесцігоддзем з дня нараджэння рэдактар лунінецкай раённай газеты «Ленінскі шлях» Фёдар Іванавіч ХАМІЦЭВІЧ ўзнагароджаны Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

Указам Прэзідыума Вярхоў-

нага Савета БССР за шматгадовую актывную работу ў друку і ў сувязі з пяцідзесцігоддзем з дня нараджэння засадыч аддзела літаратуры і мастацтва газеты «Звязда» Аляксандр Пятровіч ТРАЯНОўСКИ ўзнагароджаны Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР за шматгадовую актывную работу на прапагандзе і распаўсюджванні савецкага друку і ў сувязі з пяцідзесцігоддзем з дня нараджэння начальнік упраўлення «Саюздрук» Міністэрства сувязі БССР Уладзімір Рыгаравіч ЛАХТАНАў ўзнагароджаны Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

ВЕСТКІ З МАГІЛЁўШЧЫНЫ

ПЯЦІГАДОВЫ ПЛАН ВЫКАНАН

Работнікі кінафікацыі Касцюковіцкага раёна дзятэрмінова выканалі план дзятэрай пяцігодкі па кінаабслугоўванню працоўных. Зараз кінафікатары працуюць у лік будучага года.

У паспяховым выкананні сацыялістычных абавязальстваў вялікая заслуга лепшых кінамеханікаў раёна У. Раманенкі, Я. Панцалева, У. Літвінава і іншых.

НОВЫ ДОМ ВУЧОНЫХ

У Горках, у Беларускай сельскагаспадарчай акадэміі, пачаў працаваць Дом вучоных. У ім будуць праводзіцца розныя масавыя мерапрыемствы — навуковыя дыспуты, семінары, лекторыі, сустрэчы з вучонымі іншых сельскагаспадарчых навуковых устаноў.

У Доме вучоных ёсць лекцыйна-музычная і чытальная залы, шахматна-шашачны клуб, бильярдная.

ПЕРАСОУНЫ АГІТПУНКТ

Пры Шклоўскім раённым ад-

дзеце культуры працуе перасоўны агітпункт. Ён павяняць у калгасях «Занаветы Леніна» «1 Мая», імя Дзяржынскага, «Ударнік» і іншых.

Удзельнікі агітклуба выступаюць у гаспадарках раёна ў лекцыямі і дакладамі, дапамагаюць у афармленні нагляднай агітацыі, у выпуску «баявых лістоў» аб перадавіках сацыялістычнага спарорніцтва.

«БЛАКІТНЫ ЭКРАН» НА УРОКАХ

Добра працуе кабінет беларускай мовы і літаратуры ў Казіміраўскай сярэдняй школе Магілёўскага раёна. У кабінете ёсць шмат наглядных дапаможнікаў, фільмаскоп, электрафон, магнітафон, тэлевізар «Гарызонт».

Для вучняў дзятэрага класа ў кабінете была арганізавана тэлеперадача «Урыўкі з тэлеспектакля па раманы І. Мележа «Любі на балодзе», васьмікласнікі прагледзелі тэлеперадачу аб беларускай народнай песні.

ДРУЖБА МОЛАДЗІ ССРСР І НРБ

Добрай традыцыяй у жыцці савецкай і балгарскай моладзі сталі фестывалі дружбы. Гэта малаўнічае свята юнацтва і брацтва праходзіць у Савецкім Саюзе і Народнай Рэспубліцы Балгарыя па чарзе. Першым узняў флаг фестывалю Кіеў. Затым ён развіваўся над Варнай і Сафіяй. Трэці фестываль пройдзе зноў на савецкай зямлі. Гонар прымаць яго гасцей на гэты раз выпаў нашай рэспубліцы, 27 верасня горад-герой Мінск узніме фестывальны флаг.

Аб тым, як будзе праходзіць свята дружбы моладзі дзюх краін, аб яго значэнні для далейшага развіцця і ўмацавання супрацоўніцтва паміж Ленінскім камсамолам і Дзімітроўскім навуністичным саюзам моладзі расказвае ў гутарцы з карэспандэнтам БЕЛТА сакратар ЦК ЛКСМБ У. Д. Ягораў.

— Як рыхтуюцца і чым сустрэкаюць фестываль камсамольцы і моладзь Беларусі?

— Кожны фестываль — вялікая падзея ў жыцці моладзі ССРСР і НРБ. Саюзы моладзі нашых краін звязваюць даўнія і моцныя вузы брацкай дружбы. Плённа супрацоўнічаюць маладзёжныя арганізацыі абласцей Савецкага Саюза і акруг Балгарыі, гарадоў-набратімаў, прадпрыемстваў, калгасаў і сельскагаспадарчых кооператываў, навучальных устаноў. Гэтыя сувязі данаўняюць паездкі адна да адной дэлегацый, турыстычных груп, абмен навіздамі дружбы.

Ярым выражэннем такога супрацоўніцтва, напрыклад, з'яўляецца дружба камсамольцаў і моладзі Маргалеўскай вобласці з юнакамі і дзяўчатамі Габраўскай акругі, студэнтаў Беларускага ўніверсітэта імя У. І. Леніна і Сафійскага ўніверсітэта імя К. Ахрыдскага. Можна было б прывесці яшчэ шмат прыкладаў: праўдзёныя дружбы мы бачым на кожным кроку. Яна дапамагае камсамольцам і іх маладым балгарскім сябрам паспяхова вырашаць задачы, пастаўленыя Камуністычнай партыяй Савецкага Саюза і Балгарскай камуністычнай партыяй.

Трэці фестываль праходзіць у знамянальны час — у год 30-годдзя Перамогі савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне, завяршэння дзевятай пяцігодкі і падрыхтоўкі да XXV з'езда КПСС. Ленінскі камсамол — верны і надзейны памочнік партыі, актыўны ўдзельнік ажыццяўлення грандыёзных планаў будаўніцтва камунізму. На яго рахунку нямала выдатных спраў.

Камсамольцам і моладзі Беларусі ёсць аб чым расказаць балгарскім сябрам. Тысячы маладых рабочых дзятэрмінова выпаналі пяцігадовыя заданні, сваёй самаадданай работай, вучобай, прыкладнымі наводзімамі ў бізнэ і грамадстве заслужылі ганаровае званне ўдарніка камуністычнай працы. Цяпер на ўсіх камсамольскіх арганізацыях шырока разгарнуўся рух маладых працаўнікоў за ганаровае права падпісаць рапарт Ленінскага камсамола XXV з'езду роднай Камуністычнай партыі.

Юнакі і дзяўчаты нашай рэспублікі, як і ўсе камсамольцы краіны, гораха адабраюць міралюбіваю знешнюю палітыку КПСС і Савецкага ўрада, актыўна ўдзельнічаюць у барацьбе моладзі за мір, бяспеку і супрацоўніцтва паміж краінамі з рознымі грамадска-палітычнымі сістэмамі. Яны прынялі актыўны ўдзел у сусветнай кампаніі: «Юнацтва выкрывае імперыялізм», стварэнні фонду дапамогі В'етнаму, а цяпер гэтак жа актыўна ўключыліся ў міжнародную акцыю: «Моладзь — за антыімперыялістычную салідарнасць, мір і прагрэс».

Савецкія юнакі і дзяўчаты радуюцца выдатным поспехам брацкага балгарскага народа ў будаўніцтве новага жыцця пасля сацыялістычнай рэвалюцыі 9 верасня 1944 года, 31-ю гадавіну якой ядаўна разам з брацкім балгарскім народам урачыста адзначыла ўся наша краіна. Мы ганарымся слаўнымі справамі Дзімітроўскага камуністычнага саюза моладзі — багвага памочніка ВКП.

Фестываль з'явіцца новай магутнай дэманстрацыяй дружбы савецкага і балгарскага народаў моладзі нашых краін.

— Што вы можаце сказаць аб саставе фестывальных дэлегацый?

— Для ўдзелу ў свяце дружбы моладзі ў Мінск прыбывае дэлегацыя моладзі НРБ колькасцю 250 чалавек на чале з першым сакратаром ЦК ДКСМ Е. Москавым. У яе саставе — работнікі маладзёжных арганізацый, прадстаўнікі ўсіх акруг, моладзь якіх супрацоўнічае з камсамольскімі калектывамі абласцей ССРСР, маладыя рабочыя, сяляне, прадстаўнікі інтэлігенцыі. Разам з дэлегатамі ў сталіцу нашай рэспублікі прыязджае 200 турыстаў — гасцей фестывалу. У ліку ганаровых гасцей свята дружбы — вядомыя дзяржаўныя і грамадскія работнікі, вучоныя, дзеячы мастацтваў.

Савецкую дэлегацыю, якая таксама складаецца з 250 чалавек, узначаліць першы сакратар ЦК ВЛКСМ Я. М. Цыжэльнікаў. У ёй — прад-

стаўнікі камсамольскіх арганізацый саюзных рэспублік, абласцей і гарадоў, маладыя лаватары прамысловасці і перадавікі калгаснай вытворчасці, вучоныя, артысты, музыканты, пісьменнікі і паэты. Ганаровымі гасцямі будуць партыйныя і савецкія работнікі, актывісты Таварыства савецка-балгарскай дружбы, Героі Савецкага Саюза, Героі Сацыялістычнай Працы, ветэраны Вялікай Айчыннай вайны.

— Якая праграма фестывалу і як ён будзе праходзіць?

— Свята дружбы моладзі працягнецца трыдзень — да 3 кастрычніка. Яно пачнецца ў Мінску, адкуль перамясціцца ў вобласці рэспублікі. Затым зноў вернецца ў сталіцу Беларусі і завершыцца масавай маніфестацыяй дружбы.

Праграма фестывалу вельмі вялікая. У ёй цэннік выдзеліць якія-небудзь галоўныя надзеі, іх шмат і ўсе яны важныя.

На семінарах будуць абмеркаваны пытанні арганізацыйнай работы саюзаў моладзі ў святле сучасных патрабаванняў КПСС і ВКП, праблемы фарміравання марксісцка-ленінскага светонагляду, выхавання камуністычнай ідэянасці і класавай загартоўкі моладзі, месца маладых будаўнікоў камунізму і сацыялізму ў барацьбе за тэхнічны прагрэс. Тэмы іншых семінараў прысвечаны арганізацыі масавага руху моладзі брацкіх краін за дастойную сустрэчу XXV з'езда КПСС і XI з'езда ВКП, удзелу ВЛКСМ і ДКСМ у падрыхтоўцы моладдой змены рабочага класа, этычнаму, маралізму і ваенна-патрыятычнаму выхаванню моладзі, развіццю фізічнай культуры і спорту. Удзельнікі семінараў наведваюць прывічныя і гарадскія камсамольскія арганізацыі, дзе абмяняюцца вопытам работы на абмяркоўваемых тэмах. Пленарнае пасяджэнне ў Мінску, прысвечанае 55-годдзю гістарычнай прамовы У. І. Леніна на III з'ездзе РКМ, як бы падсумуе работу семінараў.

Шмат гадоў працуе Савецка-балгарскі клуб творчай моладзі. З вялікай ува-

гай да яго работы адносіцца Першы сакратар ЦК ВКП, Старшыня Дзяржаўнага савета НРБ Тодар Жыўнаў. Ганаровымі членамі клуба з'яўляюцца выдатныя савецкія і балгарскія палітычныя і грамадскія дзеячы, вядомыя пісьменнікі, драматургі, кампазітары, кінарэжысёры. Клуб правядзе сваё адзінаццатае пасяджэнне ў Мінску ў рамках III фестывалу моладзі ССРСР і НРБ. У парадку дня актуальныя праблемы — ідэйнае адзінства і разнастайнасць форм літаратуры і мастацтва сацыялістычнага рэалізму, асабістае і грамадскае ў светонаглядзе сучаснага кінагероя, мова музыкі і іншыя.

Маладыя паэты Беларусі і Балгарыі працягаюць новыя вершы на вечары студэнтаў філалагічнага факультэта БДУ імя У. І. Леніна, прысвечаным Дню паэзіі НРБ. Госці пабываюць таксама ў клубе творчай моладзі Беларусі.

У дні фестывалу адкрыюцца выстаўка кнігі і палітычнага плаката маладзёжных выдавецтваў ССРСР і НРБ, выстаўка твораў маладых мастакоў Балгарыі. Адбудзецца трыдзень савецкіх і балгарскіх фільмаў аб моладзі. У Мінску і абласных цэнтрах пройдуць мнагалюдыныя вечары дружбы савецкай і балгарскай моладзі, у канцэртных залах будуць гучаць музыка і песні брацкіх народаў.

Пасланцы савецкай і балгарскай моладзі наведваюць памятныя месцы гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, мемарыяльны комплекс «Хатынь», прымуць удзел у мітынг-рэвіюе.

Фестываль закончыцца масавай маніфестацыяй. Члены дэлегацый у знак глыбокай ўдзячнасці тым, хто аддаў жыццё за светлы і шчаслівы сённяшні дзень моладзі, ускладуць вянкі да помніка Перамогі. Адсюль ішчэце накіруецца да плошчы Леніна на многатысячны мітынг ля помніка правадзю і настаўніку пралетарыяту, арганізатару і кіраўніку Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі, заснавальніку першай у свеце сацыялістычнай дзяржавы. БЕЛТА.

Турысты з ССРСР у Сафіі ля помніка Савецкім воінам. Фота агенства «София-пресс».

З СУЧАСНАЙ БАЛГАРСКАЙ ПАЗЭІ

Андрэй ГЕРМАНАЎ

АДСТАЛЫ АД ВЫРАЮ БУСЕЛ

Ляці з усімі! Хоць праз боль пакут—крыляй бязмежка сіяга прасторы, зваліся каменем, разбіся ў моры, але — ляці! Не заставайся тут!

Вядома, мецьмеш ты і тут цяпло, табе дадуць яду, прытулак мілы, і ласкай вернуць страчаныя сілы, і вылечаць зламае крыло.

Але пасля ізноў дыхне вясна... і ты, няварты неба, прычкакаеш вяртанню белага чарады, якая... о, так: смерць прынясе табе яна!

Як позні снег, на дол яна ўпадзе, цябе ў маўклівае акружжа возьме —

і зразумееш ты ў глухой трывозе: адсталы ў лёце—ворак чарадзе!

Залюснаюць, завернутыя ўбок, чырвоныя, на белых спінах, дзюбы, і з непатрэбным крыллем ты, нялюбы, стацьмеш там... і звузіцца кружок!

І ўдарыць першы хтось з былых сяброў. Да ўчора брат, не будзе мець ён жалю. На доўгіх дзюбах, нібы на кінжалах, заблішча кроплямі густая кроў!

...Як без цябе яны пакінуць луг, ты будзеш месівам крывава-белым, і над табой, як над кастром датлелым, педзь-педзь дыміцца будзе белы пух.

Таму ляці! З раднёй! Праз боль пакут крыляй бязмежка сіяга прасторы! Зваліся каменем, разбіся ў моры, але — ляці!

Не заставайся тут!

Рада АЛЕКСАНДРАВА

Матухна, маці, іду да цябе, выратоўніца.

Чорныя мукі— мне мае белыя рукі.

Сэрца—растурзана. Твар мой—чужы мне, чужы.

Толькі табе раскажу, мая маці-зямля.

Знаю—глыбокія, чыстыя студні твае.

Знаеш і ты — мае студні глыбокія, чыстыя.

Я запытацца хачу: толькі жніццы

наталілі вадой тваёй смагу!

Толькі касцы абмывалі ёй потныя твары!

Сокалы толькі глядзеліся ў люстра яе!

Вельмі хачу яшчэ знаць, як перавязваеш ты свае раны!

Ці баляць табе мёртвыя ў доле! Колькі белых касцей,

колькі песень!— як у грудзях ты іх носіш!—

пытанься, маці, Цёмныя вязы твае,

твае цёмныя вязы— прымуць мяне ці не прымуць

у засень ад сонца! Ёсць жа, напэўна, крыніца—

кропля каб стаць мне тваёй! Пэўна ж, і вецер павее, каб мне зорамі ўкрыцца тваімі!

З балгарскай перапісу Ніл ГІЛЕВІЧ.

Міхаіл Ціханавіч ЛЫНЬКОЎ

Беларуская літаратура панесла вялікую страту. 21 верасня на 76-м годзе жыцця пасля працяглай і цяжкай хваробы памёр народны пісьменнік Беларусі, акадэмік Акадэміі навук БССР, дэпутат Вярхоўнага Савета Беларускай ССР, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі рэспублікі Міхаіл Ціханавіч Лынькоў.

М. Ц. Лынькоў нарадзіўся 30 лістапада 1899 года ў вёсцы Зазыбы Лёзненскага раёна Віцебскай вобласці ў сям'і чыгуначніка. Пасля заканчэння народнага вучылішча ў 1913 годзе Міхаіл Ціханавіч вучыцца ў Рагачоўскай настаўніцкай семінарыі. У 1919 годзе малады настаўнік уступае ў рады Чырвонай Арміі і змагаецца з ворагамі маладой Савецкай дзяр-

жавы. Узбагачаны вопытам жыцця і барацьбы, М. Ц. Лынькоў зноў вяртаецца да працы настаўніка і адначасова спрабуе свае сілы ў друку. У 1926 годзе ён уступае ў рады Камуністычнай партыі. Маладога журналіста прызначаюць адказным рэдактарам бабруйскай акруговай газеты «Камуніст».

Першымі ўжо апавяданнямі Міхаэль Лынькоў ставіць сябе ў шэраг лепшых савецкіх пісьменнікаў. Пасля стварэння Саюза пісьменнікаў БССР Міхаэль Лынькоў становіцца на чале яго кіраўніцтва — сакратаром, а пазней старшынёй праўлення, адначасова з'яўляючыся галоўным рэдактарам часопіса «Полымя рэвалюцыі».

З першых дзён Вялікай Ай-

чынай вайны М. Ц. Лынькоў на фронце, ён рэдагуе газету «За Савецкую Беларусь», выступае з палымымі публіцыстычнымі артыкуламі ў цэнтральным друку, у якіх заклікае байцоў Чырвонай Арміі і партызан Беларусі на гераічную барацьбу з нямецка-фашысцкімі захопнікамі.

У самым буйным сваім творы — рамане-эпапеі «Векапомныя дні» пісьменнік глыбока і ярка адлюстраввае веліч подзвігу беларускага народа ў вайне з фашысцкай Германіяй. Твор гэты па праву ўвайшоў у залаты фонд савецкай многанацыянальнай літаратуры.

Нямала твораў Міхаэль Лынькоў прысвяціў савецкім дзецям.

Кнігі Міхаэля Лынькова, у якіх глыбока адлюстравана жыццё роднага народа, завявалі шырокае прызнанне і любоў чытачоў. Яны перакладаліся на рускую, украінскую, літоўскую і іншыя мовы народаў Савецкага Саюза, а таксама выдаваліся за рубяжом. Творчасць пісьменніка — патрыёта, камуніста — прыклад самаадданнага служэння роднай партыі, савецкаму народу.

М. Ц. Лынькоў — вядомы грамадскі дзеяч, ён быў дэпутатам Вярхоўнага Савета Беларускай ССР усіх дзевяці скліканняў, нязменным членам праўлення Саюза пісьменнікаў ССР і БССР, у складзе ўрадавай дэлегацыі БССР некалькі разоў удзельнічаў у рабоце сесій Генеральнай Асамблеі Арганізацыі Аб'яднаных Нацый. За выдатныя заслугі ў развіцці савецкай літаратуры і актыўную грамадскую дзейнасць М. Ц. Лынькоў узнагароджаны трыма ордэнамі Леніна, ордэнам Кастрычніцкай Рэвалюцыі, трыма ордэнамі Працоўнага Чырвонага Сцяга, ордэнам Чырвонай Зоркі і медалямі.

Нас пакінуў вялікі майстар слова, вядомы вучоны, чулы, добры таварыш, сардэчны і просты чалавек. Імя Міхаэля Лынькова вечно будзе жыць у памяці народа.

П. М. Машэраў, Ф. А. Сургану, Ц. Я. Кісялёў, В. Ф. Шаўра, А. Н. Аксёнаў, А. Т. Кузьмін, Л. Г. Кляцкоў, У. Е. Лабанок, У. Ф. Міцкевіч, М. Н. Полазаў, І. Я. Палякоў, А. А. Смірноў, В. С. Шавялуха, М. І. Лагір, Я. П. Нікулкін, У. І. Падрэз, І. М. Трацяк, К. А. Фэдзін, Г. М. Маркаў, А. А. Суркоў, М. С. Ціхану, М. К. Луконін, Ю. М. Верчанка, Н. Л. Сняжкова, С. В. Марцалеў, А. Ц. Караткевіч, Н. А. Барысевіч, К. К. Атраховіч [К. Крапіва], Ю. М. Міхневіч, М. І. Дзялец, Р. П. Платонаў, У. А. Ляпёшкін, М. В. Кавалёў, А. Х. Асіпенка, П. У. Броўка, І. А. Брыль, Д. Я. Бугаёў, В. У. Быкаў, Г. М. Бураўкін, А. І. Вярцінскі, А. С. Грачанікаў, П. Н. Кавалёў, М. І. Калачынскі, К. Ц. Кірзенка, Ц. В. Крысько [Васіль Вітка], А. А. Куляшоў, А. М. Кулакоўскі, А. Я. Макаёнак, І. П. Мележ, А. Я. Міронаў, І. Я. Навуменка, П. Е. Панчанка, М. Т. Паслядовіч, Я. І. Скурко [Максім Танк], М. Г. Ткачоў, І. Г. Чыгрынаў, І. П. Шамякін, А. І. Якімовіч, Ф. Д. Жычка.

ЦЯЖКАЯ СТРАТА

Цяжка вымавіць, цяжка напісаць два словы: «Ён быў». Горкая вестка балюча ўдарыла па сэрцы, хоць мы даўно ведалі, што Міхаэль Ціханавіч вельмі хворы. Пазней будучы падрабязныя ўспаміны, і воблік Міхаэля Ціханавіча Лынькова наўстане ва ўсёй сваёй велічы і непаўторнасці. А цяпер затуманеная горам памяць выхоплівае асобныя выпадкі і падзеі з яго жыцця, і ўсё глыбей адчуваецца непапраўнае, мы страцілі выдатнага пісьменніка, выдатнага чала-

века, выдатнага камуніста. Я ведаў яго каля сарака гадоў. Для мяне ён заўсёды быў настаўнікам, добрым прыкладам, старэйшым таварышам. Я быў разам з ім у вызваленчым паходзе ў Заходнюю Беларусь, а ў часе Айчынай вайны служыў у франтавой газеце «За Савецкую Беларусь», якую рэдагаваў старшы батальённы камісар (а пасля падпалкоўнік) Міхаэль Ціханавіч Лынькоў. Мужны і смелы, заўсёды вытрыманы, надзвычайна ўваж-

лівы да кожнага чалавека, а дзе трэба, строгі і патрабавальны, добразычлівы і таварыскі, ён быў сапраўдным нашым камісарам. Да сваіх абавязкаў — службовых, партыйных, грамадскіх — ён ставіўся сур'ёзна і працаваў з поўнай аддачай. Ён быў глыбока прынцыповы, чалавек цвёрдага слова, мы верылі яму, як нікому. Пра сябе ніколі не клапаціўся, бярэг сябе мала. Пра яго незвычайную сціпласць можна было б расказаць і расказаць...

НЯЗГАСНАЕ ВОГНІШЧА

Не ўяўляю сабе, што больш не сустрэну на сесіях Вярхоўнага Савета, у Саюзе пісьменнікаў і на выстаўках майго старога, друга і партыйнага настаўніка, якому я ўдзячны ўсё сваё жыццё. Цяжка гаварыць, што пайшоў ад нас праймак, якому навіны сваім развіццём, сваімі поспехамі ў жыцці многія маладыя пісьменнікі, і не памылюся, калі скажу, што і маладыя паэты. Мастакам-ілюстратарам і нават таму старому накаленню дойдзе да ўспамінаў Міхаэля Ціханавіча як высока адукаванага чалавека, з шырокім, шматгранным мысленнем, будзе не хапаць не толькі дэрадыка, але і патрабавальнага крытыка, які дамагаўся яснай думкі і яснай формы. Пакінутая Міхаэлем Ціханавічам нам і нашым нашчадкам спадчына — гэта мастацкі леталіс эпохі, гэта аповесць пра гераічныя подзвігі нашага народа ад Вялікага Кастрычніка праз Вялікую Айчынную вайну да нашых дзён.

Вельмі, вельмі цяжка, і па сэрцы, і па душы. Бо адыход такога чалавека — неспадзяваны, нягледзячы на разумнае, той прастай ісціны, што чалавек не вечны. Любіў Міхаіл Ціханавіч вогнішча, ён у ім бачыў не толькі традыцыйную пастуху і палюнічы, ён у агні бачыў той запал, які асвятляе жыццё творчага чалавек, ідэйнага камуніста, былога камісара, пра якога друг яго, Максім Танк, згадвае ў сваім вершы, напісаным у пасляваенным, 1947, годзе:

Сёння шмат што здаецца
Мінулае сном,
З вераснёвым лістом,
Можа сон — наша стрэча,
Можа толькі Бранская
пушча,
Можа на т' і ле не было
З вераснёвым лістом,
Толькі фронт быў
Ці толькі касцёр
Пад сасною гаручы.

Дарагі і незабыўны друг Міхаэль! Ты стаіш перад маймі вачамі і застаешся ў маім пачуццях як глыба з граніту, як нязгасны агонь.

Заір АЗГУР,
народны мастак СССР.

БУДУЦЬ ЖЫЦЬ ЯГО ВОБРАЗЫ

Не хочацца верыць, што памёр Міхаэль Ціханавіч Лынькоў... Гэта найцяжэйшая страта для ўсіх прыхільнікаў яго выдатнага літаратурнага таленту. І для нас, тэатралаў, таксама. Мы змалку ўчыталіся ў радкі яго апавяданняў, аповесцей, раманаў. Створаныя ім вобразы герояў грамадзянскай вайны, першых пяцігодкаў, тых, хто ўсталёўваў і мацаваў новы сацыялістычны лад, заўжды будучы прыкладам беззапаветнага служэння роднай Айчыне, будучы хваляваць чытачоў. Вялікая папулярнасцю карыстаецца фільм, створаны на аповесці Міхаэля Лынькова «Міколка-паравоз». Ён з поспехам дэманструецца на экранях краіны і замежных дзяржаў. Гэтая мастацкая стужка красамоўна засведчыла прыдатнасць маляўнічых старопака, што належаць яму М. Лынькова, для пераносу іх на экран і на сцэну. Я ведаю, што акцёры, якія выконвалі галоўныя і эпізодычныя ролі ў гэтым фільме, у тэлевізійных інсцэніроўках і ў радыёспектаклях на лынькоўскіх творах, адчувалі сапраўднае творчае задавальненне ад сустрэчы з такой глыбокай, народнай па духу, праякнутаай высокім грамадзянскім пафасам лі-

таратуры. Нельга без хвалявання прыгадаць і нядаўнюю работу беларускага радыё — шматсерыйную інсцэніроўку рамана «Векапомныя дні». Ролі выконвалі многія артысты мінскіх тэатраў, і кожны адкрываў для сябе свет яркіх індывідуальнасцей. Мы нібы ішлі за аўтарам у партызанскія атрады, у падполле, на нярэзкі край змагання супроць акупантаў, жылі ў схваляваным роздумам пра векапомныя дні вайны. Верыцца, што экран і сцэна яшчэ не раз прагартуюць кнігі М. Лынькова, знаходзічы ў іх багаты матэрыял для ўвасаблення ў кіно і тэатры. І кожны з удзельнікаў будучых п'янаставок з пачуццём удзячнасці будзе прыгадваць творчы подзвіг гэтага пісьменніка — патрыёта, пісьменніка-камуніста. Плясты народнага жыцця, адлюстраваныя ім, пакідаюць моцнае ўражанне, хваляюць, абуджаюць горадасць за Радзіму і партыю. Я не перабольшу, скажушы, што для мяне тамы з імем М. Лынькова, якія стаяць на кніжнай паліцы, выглядаюць, як салдаты ў строі, гатовыя дзейнічаць дзеля славы сацыялістычнай Бацькаўшчыны.

Мікалай ЯРОМЕНКА,
народны артыст БССР.

У яго жыцці было нямала гора. Але ён нікому не спавадаўся ў сваіх перажываннях, пераносіў бяду ў сваім сэрцы. Але мы бачылі, як ён тужыць аб сыне і жонцы, забітых фашыстамі, імкнуліся яго ашчаджаць... Мне абязмежна дарагі Міхаэль Ціханавіч яшчэ і таму, што ў цяжкія дні адступлення ён даў мне рэкамендацыю ў партыю. Міхаэль Ціханавіч Лынькоў быў рулівым і мудрым выхавателем маладых беларускіх пісьменнікаў, непрымырым ворагам халтуры, безыдэйнасці. Мы цяпер часцей і часцей успамінаем яго прынцыповыя даклады, выступленні, артыкулы Міхаэля Ціханавіча

умеў дрэнныя творы назваць дрэннымі, а добрыя — добрымі заўсёды доказна, і сапраўдныя літаратары ніколі не крыўдзіліся на яго крытыку, а вучыліся.

Таленавітыя, самабытныя кнігі Міхаэля Лынькова прайшлі з намі з маленства праз усё жыццё: на іх праўдзе вучацца нашы дзеці, будучыя вучыцца ўнукі і праўнукі. Гэта неўміручая частка нашай культуры.

А яшчэ Міхаэль Ціханавіч вельмі любіў раскладаць кастры, любіў агонь. Мы не раз яшчэ распалілі касцёр і заўсёды будзем успамінаць нашага дарагога незабыўнага камісара.

Пімен ПАНЧАНКА.

На кастравішчы

Стаім каля вогнішча, а вочы засцілае сляза. Іскры ляцяць у начное неба і, здаецца, не гаснуць, а загароўца зіхатлівымі зоркамі.

У дзень, калі пакінуў гэты свет выдатны мастак, чалавек светлай душы, крышталёнага сумлення і творчага подзвігу, у памяць аб ім яго вучні і малодшыя сябры расклалі вялікае вогнішча.

Тут, у пісьменніцкім ДOME творчасці пад Мінскам, незвычайны Міхась Ціханавіч некалі расклаў першае вогнішча. І потым паліў іх заўсёды, прыязджаючы сюды, у лясны зацішак.

На гэтым Лынькоўскім кастравішчы адпалалі сотні вогнішчаў, запаленых яго літаратурнымі нашчадкамі. А калі іх яшчэ загарыцца ў наступныя гады.

Гарыць вогнішча ў пазалацелым вераснёвым лесе. Вогнішча ў памяць Міхася Ціханавіча Лынькова. Мабыць, у гэтым ёсць нешта старадаўняе і сімвалічнае. Міхась Ціханавіч усё жыццё любіў вогнішчы. Да яго ішлі змораныя падаўжнікі і прамоклыя нарчанскія рыбакі. А нягасны агонь яго душы вольна амаль паўстагоддзя ачышчальным святлом сгарэа мільёны людскіх сэрцаў і будзе свяціць нам і нашым нашчадкам многія гады.

Цяжка паверыць, што больш няма дарогага, чулага і клапатлівага Міхася Ціханавіча... Не, не, сапраўдны пісьменнікі не паміраюць. Яны толькі перастаюць працаваць, пераю выпадае з іх рук, а яны жывуць і будуць жыць у мільёнах сэрцаў, будуць клікаць і весці да светлага сумленнага жыцця. Іх жывыя героі будуць зноў і зноў прыходзіць да новых пакаленняў. Нашы нашчадкі зноў пачуюць дыханне, жывыя інтанацыі голасу мастака. Яны ўзрадуюць, расчуляць і ўзрушаць сучаснікаў і настаўнікаў. Такі пісьменнік Міхась Лынькоў. Быў, ёсць, будзе.

А тым, хто многія гады блізка ведаў, гарача любіў і шанавалі Міхася Ціханавіча, цяжка

паверыць, што ўжо ніколі больш не прыйдуць яго сардэчныя святочныя віншаванні, што больш не давядзецца пачуць у тэлефоннай трубцы такі знаёмы і ласкавы голас: «Як жыеш, уюнаша, як здароўе? Што парабляеш?»

Ён клапаціўся пра блізкіх і не вельмі блізкіх знаёмых і вельмі ж не любіў, калі дбалі пра яго або спагадалі ў цяжка хвіліны. Пакуль здолеў гаварыць, стараўся жартваць і сцяшаць блізкіх.

Не так даўно я быў у яго ў бальніцы. Бачыў, як яму цяжка. А ён стараўся ўсміхацца. Усе ўрачы здзівіліся яго мужнасці, цярплівасці і сціпласці. Цяжка хворы, ён не хацеў нікога турбаваць, ні ў кога не прасіў палёгкі.

Міхась Ціханавіч Лынькоў — узор сумленнасці, партыйнай прынцыповасці, душэўнай чысціні і бязмежнай адданасці людзям. На бальнічным ложку ён бедаваў, што не можа сустрэцца са сваімі выбаршчыкамі, дапамагчы ім, што нельга адгукнуцца на запрашэнне рабочых, студэнтаў і піянераў. Ён заўсёды зацікаўлена распітваў пра сяброў, ніколі не гаварыў пра людзей кепска, не расказаў пра свае немачы. Ён не шкадаваў сябе для літаратуры, для людзей, для добра, якое тварыў заўсёды.

Жывуць, хвалююць і радуюць героі яго апавяданняў, апавесцей і «Векапомных дзён», жыве ў памяці і сэрцах вобраз іх абаяльнага стваральніка.

Да Міхася Ціханавіча з трывогамі і турботамі я ішоў, як на споведзь. Вяртаўся заўсёды ад яго сцешаны і супакоены. Хто сцешыць цяпер?

Адчуванне такое, што страцілі мы неабходнага і вельмі роднага чалавека, страцілі добрага і мудрага бацьку.

Нізка схіляю галаву перад Вашым светлым вобразам. Вечная памяць ВАМ, дарагі, незвычайны настаўнік.

Вашы вогнішчы ніколі не згаснуць. А зыркні іскры ляцяць аж да зор.

Сяргей ГРАХОУСКІ.

ЁН БЫЎ НЯДАЎНА ТУТ

Трывожна зашумеў пад Лёзнам бор, Журботна ўскалыхнула Нарач хвалі, А Друць і Днепр у далеч шлюць дакор, Падалі голас і засумавалі.	А ён жывы... Ты глянь наперад, глянь... За небакрай дарогаю ступае. Цвіце зямля. Палае сонцам рань. І ясны дзень наўсцяж людзей вітае.
На росных версах глыбокі след, Круг ад вясла вада яшчэ не сцерла, А чайка гулка крык тужлівы шле, Шугнула у чарот, здаецца, што памерла.	Паходкай мужнаю, адважнаю ідзе, На ім не выцвілі шынель і гімнасцёрка. Ён быў нядаўна тут. Здаецца, кагадзе, Не стала паміж нас. О, як балюча, горка... Станіслаў ШУШКЕВІЧ.

Саюз пісьменнікаў БССР глыбока смуткуе з выпадку смерці народнага пісьменніка Беларусі, акадэміка АН БССР Міхася (Міхаіла Ціханавіча) ЛЫНЬКОВА і выказвае спачуванне сям'і і блізкім нябожчыка.

Рэдакцыя і калектыў штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва» глыбока смуткуюць з выпадку смерці народнага пісьменніка БССР Міхася Ціханавіча ЛЫНЬКОВА і выказваюць спачуванне сям'і і блізкім нябожчыка.

Калектыў рэдакцыі часопіса «Полымя» глыбока смуткуе з выпадку смерці народнага пісьменніка Беларусі Міхася Ціханавіча ЛЫНЬКОВА, які ў свой час працаваў галоўным рэдактарам часопіса, і выказвае шчырае спачуванне сям'і і блізкім нябожчыка.

Беларускае тэатральнае аб'яднанне смуткуе з выпадку смерці народнага пісьменніка Беларусі Міхася ЛЫНЬКОВА і выказвае спачуванне сям'і і блізкім нябожчыка.

Пахаванне М. Ц. ЛЫНЬКОВА

Пакінуў нас Міхайл Ціханавіч Лынькоў — народны пісьменнік Беларусі, вядомы вучоны, дэпутат Вярхоўнага Савета БССР, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі рэспублікі, чалавек вялікай душы і добрага, шчодрата сэрца.

Героі яго кніг упершыню прыйшлі да нас са школьных хрэстаматый, каб затым кроцьці разам з намі па дарогах жыцця, вучыць нас мужнасці і дабраце, любві да Радзімы, глыбокай камуністычнай перакананасці. Усё, што створана М. Ц. Лыньковым, па праву складае духоўнае, эстэтычнае, культурнае багацце беларускага народа. Плянэр роднай зямлі, верны сын сваёй Айчыны, мастацкі выразнік лепшых надзей і імкненняў народа, ён заваяваў глыбокую любвю і прызнанне чытачоў. Горкая вестка аб яго смерці вострым болям увайшла ў сэрца кожнага з нас.

...3 раніцы 23 верасня да будынка Палаца культуры прафсаюзаў, дзе была ўстаноўлена труна з целама нябожчыка, ішлі ў жалобным маўчанні людзі. Развітацця з любімым пісьменнікам, аддаць даніну глыбокай павагі слаўнаму сыну народа прыйшлі рабочыя мінскіх прадпрыемстваў і будоўляў, пісьменнікі і вучоныя, воіны Савецкай Арміі, студэнты і школьнікі.

Бясконцы людскі паток павольна цячэ ўсцяж пастамента, на якім у акаймаванні з жывых кветак устаноўлена труна з целама нябожчыка. Тут жа вялікі партрэт М. Ц. Лынькова ў жалобнай рамцы. На падушчках — узнагароды Радзімы, якімі адзначаны працоўны і грамадзянскі подзвігі пісьменніка — камуніста і патрыёта — ордэны Леніна, Кастрычніцкай Рэвалюцыі, Працоўнага Чырвонага Сцяга, Чырвонай Зоркі і медалі.

Вакол пастамента мноства вянок. Сярод іх — вянок ад ЦК КПБ, Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР і Савета Міністраў рэспублікі.

У зале не змаўкаюць жалобныя мелодыі. Мянсяецца ля труны ганаровая варта. Жалоб-

ную вахту нясуць члены праўлення Саюза пісьменнікаў БССР, члены прэзідыума Акадэміі навук рэспублікі, прадстаўнікі партыйных, савецкіх, прафсаюзных і камсамольскіх органаў, творчай інтэлігенцыі, землякі пісьменніка.

Настаюць апошнія хвіліны развітання. У ганаровую варту становяцца таварышы А. Н. Аксёнаў, Ц. Я. Кісялёў, А. Т. Кузьмін, У. Ф. Міцкевіч, І. Я. Палакоў, Ф. А. Сургану, У. І. Падрэз.

У 14 гадзін на Цэнтральнай плошчы пачынаецца грамадзянская паніхіда. Жалобны мітынг адкрывае старшыня камісіі па арганізацыі пахавання М. Ц. Лынькова, першы намеснік Старшыні Савета Міністраў БССР У. Ф. Міцкевіч.

— Сёння, — гаворыць ён, — мы праводзім у апошні шлях выдатнага сына беларускага народа — народнага пісьменніка рэспублікі, члена КПСС з 1926 года, правадзейнага члена Акадэміі навук Беларускай ССР, дэпутата Вярхоўнага Савета БССР, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі рэспублікі нашага незабыўнага Міхаіла Ціханавіча Лынькова.

М. Ц. Лынькоў — адзін з выдатных прадстаўнікоў беларускай савецкай мастацкай інтэлігенцыі — цэлая эпоха ў гісторыі культуры нашай рэспублікі, у развіцці яе літаратуры. Яго жыццё — надзвычайна яркае сведчанне таго, як абуджаны Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыяй творчыя сілы беларускага народа нястрымна ўзняліся да свядомай гістарычнай дзейнасці, да духоўнага росквіту ва ўсіх сферах грамадскага жыцця і дасягнулі сапраўдных вышніх сацыяльнага прагрэсу.

Сын простага рабочага-чыгуначніка з вёскі Зазыбы, што на Віцебшчыне, які з дзіцячых гадоў зведаў галечу і бяспраўе працоўнага чалавека ва ўмовах царскага самадзяржаўя, Міхайл Ціханавіч Лынькоў ва семнаццацігадовым юнаком з вялікім уздымам і радасцю сустракае Вялікую Кастрычніцкую сацыялістычную рэвалюцыю і назаўсёды звязвае з ёй свае жыццёвыя шляхі і думкі.

Перш чым стаць вялікім пісьменнікам, яму давялося працаваць на ніве народнай асветы, удзельнічаць у радах Чырвонай Арміі ў грамадзянскай вайне.

Жыццё М. Ц. Лынькова 20-х гадоў — гэта пастаянны і дзейны ўдзел у вырашэнні вострых праблем сацыялістычнага будаўніцтва.

Уступленне М. Ц. Лынькова ў 1926 годзе ў партыю камуністаў — заканамерны вынік яго ідэйнага развіцця, грамадзянскай і грамадскай накіраванасці. Іменна ў гэты час да яго прыходзіць шырокая пісьменніцкая вядомасць.

Міхайл Ціханавіч — адзін з арганізатараў Саюза пісьменнікаў рэспублікі. Яго работа ў Дзяржаўным выдавецтве БССР, на пасадзе сакратара праўлення Саюза пісьменнікаў БССР, рэдактара часопіса «Полымя рэвалюцыі» заўсёды вызначалася класавай дакладнасцю партыйных і творчых пазіцый, бескампраміснасцю ў ідэалагічнай барацьбе.

Мы ведаем Міхаіла Ціханавіча як аўтара многіх выдатных твораў. Пісьменнік-камуніст заўсёды імкнуўся ісці ў нагу са сваім часам, дапамагаючы партыі ў выхаванні камуністычнай перакананасці і адданасці савецкіх людзей сваёй сацыялістычнай Радзіме.

Свой велізарны сацыяльна-філасофскі, палітычны і эстэтычны вопыт Міхайл Ціханавіч адлюстравваў у чатырохтомным рамане-эпапеі «Векапомныя дні», які стаў выдатнай з'явай беларускай савецкай літаратуры.

У асобе Міхаіла Ціханавіча Лынькова партыя і беларускі народ страцілі вялікага мастака слова, буйнога вучонага і грамадскага дзеяча. Светлая памяць аб выдатным дзеячу Беларускай савецкай культуры, пісьменніку — грамадзяніну, выдатным камуністу, чалавеку вялікай душы, які аддаў усе свае сілы натхнёнаму служэнню партыі і народу, гаворыць у заключэнне У. Ф. Міцкевіч, назаўсёды застанецца ва ўдзячнай памяці нашчадкаў як яркі прыклад беззапаветнай вернасці і адданасці вялікім ідэалам камунізму.

Слова атрымаў народны пісьменнік БССР, Герой Сацыялістычнай Працы К. К. Крапіва.

— З пачуццём глыбокай горы і смутку, — гаворыць ён, — прыйшлі мы сюды, каб выканаць свой грамадскі і чалавечы абавязак — правесці ў апошні шлях слаўнага сына Беларускага народа Міхаіла Ціханавіча Лынькова, якога ўсе мы любілі і паважалі, з якім многія з нас прайшлі разам значны адрэзак жыццёвага шляха, дзялілі шчасце і гора, цяжкасці і радасці творчай працы.

Вялікую любвю і павагу за службу Міхайл Ціханавіч сваімі выдатнымі творами і грамадскай дзейнасцю ў мільёнаў савецкіх людзей, якія сёння дзеляць з намі боль вялікай утраты.

Суровы лёс не песьціў дзяцінства будучага выдатнага пісьменніка. Гаротная доля бацькоў, цяжкія ўмовы грамадскіх гартавалі характар, фарміравалі яго свядомасць. На сваім уласным вопыце ён пазнаў усю сацыяльную несправядлівасць і бесчалавечнасць існаваўшага ладу.

Святло ленінскіх ідэй азарыла юнаку шлях на пачатку жыццёвай дарогі, і ён застаўся верны гэтым вялікім ідэям да канца сваіх дзён. Матай усяго яго жыцця было служэнне працоўнаму народу, велічнай справе будовы камуністычнага грамадства.

(Заканчэнне на стар. 6).

У жалобным маўчанні ішлі і ішлі людзі, каб развітацца з М. Ц. Лыньковым.

ПАХАВАННЕ М. Ц. ЛЫНЬКОВА

(Заканчэнне.
Пачатак на стар. 5.)

Гэтай справе ён служыў, калі са зброяй у руках абараняў ад ворага завабны рэвалюцыя, калі ў паходнай франтавой палатцы чытаў свежыя гранкі баявой газеты «За Савецкую Беларусь», працаваў над сваімі выдатнымі творамі, у якіх адлюстроўваў гераічнае змаганне савецкага народа з нямецка-фашысцкімі захопнікамі. І заўсёды партыйная прынцыповасць і чалавечая добрасумленнасць вызначалі яго адносіны да справы і да людзей. Верны сын працоўнага народа — ён аддаў сябе народу, яго вялікім здзяйсненнем усё, што мог аддаць: усе свае сілы і самаадданую працу, выдатны талент, усё сваё жыццё.

У заканчэнне К. К. Крапіва сказаў:

— У горы і смутку схіляем мы свае галовы ля яго труны, з любоўю і паганай, з глыбокай удзячнасцю за ўсё тое каштоўнае і выдатнае, што ён пакінуў людзям.

Ад рабочага класа рэспублікі жалобныя словы раззітачна гаворыць машыніст цэпавоза Мінскага лакаматыўнага дэпо С. І. Жукаў.

Мне, члену вялікай сям'і беларускіх чыгуначнікаў, сказаў ён, у творах М. Ц. Лынькова дарагі вобраз чалавэка, захопленнага нашай нялёгкай працай. Я і мае таваарышы па рабоце глыбока ўдзячны Міхаілу Ціханавічу за тое, што ён у славі ў сваіх творах працаўнікоў чыгунак, тое пралетарскае ядро Беларусі, з якога выйшла так многа стойкіх байцоў рэвалюцыі.

У герояў твораў народнага пісьменніка мы вучымся жыць і перамагаць, вучымся новай этыцы і маралі, чэрпаем палітычную сядомасць, развіваем актыўнасць у працы. Міхась Лынькоў быў вялікім другам рабочага чалавэка, і мы, чыгуначнікі, разам з усім рабочым

класам нізка схіляем галовы перад яго светлай памяццю.

Выступае старшыня праўлення Саюза пісьменнікаў БССР, народны паэт рэспублікі, Герой Сацыялістычнай Працы Максім Танк.

— Боль незаротнай утраты цяжкім грузам лёг на нашы сэрцы, — гаворыць ён. — Мы ўсе ўсведамляем, што са смерцю Міхаіла Ціханавіча, чья творчасць была непарыўна звязана з роднай беларускай зямлёй, з народам, з яго барацьбой за шчасце і светлую будучыню нашай савецкай Айчыны, мы страцілі шмат непаўторнага, адметнага.

М. Ц. Лынькоў прыйшоў у літаратуру з самых глыбін жыцця, абуджанага Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыяй. У суровых жыццёвых выпрабаваннях набываў сілу і гартаваўся яго талент пісьменніка, надзвычай патрабаваўнага да сябе, тонкага аналітыка і даследчыка чалавечай душы, нястомнага і праўдзівага летаніста працоўных і гераічных здзяйсненняў свайго народа.

Будучы многія гады кіраўніком пісьменніцкай арганізацыі, ён шмат зрабіў для згуртавання нашых сіл, росту аўтарытэту беларускай літаратуры, выхавання маладой змены.

Многія з нас вучыліся і будучы яшчэ вучыцца на творах Міхася Лынькова авалоданню багаццем роднай мовы, расшырэнню тэматычнага дыяпазону, верчасьці рэалістычнага адлюстравання жыцця і глыбокай партыйнай ідэйнасці.

Міхась Лынькоў быў чалавечкам крышталінай душы і сумлення, які ў нашай культуры ўвасабляў і прадстаўляў самыя высокія яе каштоўнасці і да-

сяжненні. Ён быў прыкладам пісьменніка-грамадзяніна, непакіснёным байцом нашай партыі.

Сёння мы развіваемся з Міхаілам Ціханавічам. Адзінае ўцяшэнне, што ўсё, што ён зрабіў, што стварыў сваім шчодрым талентам, застанецца з намі, і заўсёды будзе займаць ганаровае месца ў жыцці народа. І за ўсё гэта прымі, дарагі друг, нашу глыбокую ўдзячнасць. Хай будзе лёгкай табе родная зямля, якую ты любіў шчырай сьмялоўнай любоўю і якую засяяў пад новай ўраджай насеннем праўды, любаві і дружбы. Яно будзе цвісці і каласіцца на ёй вечно.

— Мы з хваляваннем чытаем і перачытаем кнігі М. Ц. Лынькова, захоплемся талентам і працавітасцю пісьменніка, — сказала студэнтка Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта імя У. І. Леніна Тамара Курэвіч. — Мы помнім яго як вернага друга студэнцкай моладзі. Сёння Міхаіла Ціханавіча няма з намі. Але кнігі яго нарадзілі ў нашых маладых сэрцах пацуду бясконцай любаві і захоплення да роднага краю, да яго гісторыі, усхваляванага слова маці. Яны будуць заўсёды жыць з намі.

Мітынг аб'яўляецца закрытым. Пад гукі жалобнага марша журботны картэж па Ленінскаму праспекту накіроўваецца на могілкі. Тут, ля магілы, слова развітання гаворыць дырэктар Інстытута літаратуры Акадэміі навук БССР пісьменнік І. Я. Науменка.

Зноў гучыць жалобная мелодыя. Труна з целам М. Ц. Лынькова беражліва апускаецца ў магілу. Над ёй вырастае ўзгорак з вяскоў і жытых кветак.

БЕЛТА.

ЦІЯНЕР. Бадай, не знойдзецца такой катэгорыі ў вальгаснай ці сучаснай вясцы, дзе б не было радыёпрыёмніка ці тэлевізара. Як кінеш вокам наўсцяж вуліцы, толькі і бачыш, як узвышаюцца над дахамі антэны. У вальгаснай зарав пральныя машыны, газавыя пліты, матацыклы, нямаю і дэкарацыі...

Здавалася б, сённяшні гарадскі камфорт уладна выцесніў рэчы і прылады звычайнага вясковага жыцця. Але саматанна абрусіў абрусіў не толькі не замяняюць сёння ў вясковай хаце, а дзіўна дапаўняюць яе ўбранне. Проста заханляецца, калі, напрыклад, над «Гарызонтам» бачыш адбеле-

рагелістымі карункамі, тапіотных палотнаў, аздобленых арнаментам, вышываных панцель, сурвэтак, поспілак. Колькі вечароў прасядзела Надзея Фёдаровна Голуб з вёскі Борнікі, каб з шаўнавістага даўгугца панасці нітак, набраць у ніты, выткаць цудоўныя поспілак.

Зусім іншы малявак маюць вырабы Тацішы Пятроўны Чарняковай з вёскі Стасеўка. Па-святочнаму ўдасна глядзяцца ручнікі Андэстасі Шаўчэнка з вёскі Юр'ева і Зой Шыла з Доўнава.

На арнаментак гэтых рэчаў звонка перапляваюцца блакітныя васількі і фіялі, чырвоныя мака, гваздзікі і тронкі базю.

На лёбоў выстаўку можна пасылаць шкатулку з саломкі Рыгора Мамасева альбо работы з дрэва Валерыя Норкі ці Анатоля Крукі.

Нямала майстроў-умельцаў ёсць і ў самім Бабруйску. І як гэта добра, што іх рэчы на народных матывах знаходзяць шырокую працывую падтрымку на Бабруйскай фабрыцы мастацкіх вырабаў.

Не праходзіць час на сярэднядзёныя шодзёры, россыны залацістых зярнят народнага таленту. І Бабруйскаму раённаму аддзелу культуры трэба больш удзяліць увагі выяўленню народных майстроў, развіццю іх творчасці.

Было б карысна арганізаваць выстаўку твораў народных умельцаў, напрыклад, у дамах культуры, такіх, як у вальгасе «Гігант», імя Дзяржынскага і іншых гаспадарках. Гэта дазволіла б даць чыста да ўдзелу ў мастацкай творчасці здольных мясцовых жыхароў.

Відаць, паслела патраба пры раённым адзеле культуры мець на пасадзе вопытнага чалавэка, знаўца сваёй справы, які б пастаянна займаўся зборам найбольш цікавых вырабаў, сцэматызаваў гэтую багатую спадчыну народнага мастацтва.

А. АНТОНАЎ.

ЗДАЕЦЦА, з далёкага дзяцінства, з добрай казкі прыйшоў сюды гэлы домік ды так і застаўся сянь на цыхай івінцкай вуліцы, у гутой засені клёнаў. Як бы ні спынаўся праходзя, а ўсё ж запавольвае крок, настань мінутку, каб лініі раз зірнуць на гэтую дзівоўную рукатворную прыгажосць.

У цэнтры прыгожай разной вясенікі — талова велізарнага півядомага звера з жалезным каляцом у носе. Але ён зусім не страшны, гэты гігант, ён проста хітры: адно яго кока ледзі прыжмурава, а другое і зусім спіць.

Дах дома трымаюць на выцягнутых рыках цудоўныя мадонны-карыятыды, вельмі надобныя памусці на маладых беларускіх сядніках. Трымаюць лёгка, з усменкай.

Нерастунішы парог доміка і трацішы ў сенцы, у здзіўленні спыняюцца: паабанал дзвэрэй стаяць у поўны рост драўляныя воіны ў шлемах і калычугах, з коўямі наперадзе. Здаецца, што гэта варты зараз страйчанецца, скрыжусе коўі, загарадзіць дарогу ў казачны домік.

З далёкага вугла выглядвае, агалішы ў хітрым выскале белыя зубы, Мефістофель, выструганы з добрага бярозаванага цурбана. Са сцен і столі пільна глядзяць на ўвайшоўшага любімыя з дзяцінства героі народных казак. У накоюх сцені і столь таксама распісаны, роспісам упрыгожана нават печка.

На падаконніках і спецыяльных паліцах — дзесяткі разных скульптурных партрэтаў і

ДОМІК ПД КЛЕНАМІ

кампазіцый, разнастайных вырабы з керамікі і гліны. Вось добры і хітры Несцерка, закінушы на плячо лёгкі вузляк, весела крочыць па дарозе, гатовы на першаму закліку прыйсці на дапамогу, адчайна ваяваць за праўду і справядлівасць. На яго высакамерна наглядвае фанабрысты шыльціца пан Адольф Быкоўскі — герой купалаўскай «Паўлінкі», усім сваім выглядам дэманструючы яўнае незадавальненне ад такога «спроўнага» для яго суседства.

На другой паліцы — цэлая галерэя народных вобразаў, герояў старых песень і паданняў: пясняр, лірнік, батрак і гусяр, жанравыя кампазіцыі і характэрныя сцэнкі з сялянскага жыцця, надгледжаныя пільным позіркам мастака і тонка перададзеныя ім у скульптуры. Побач з імі партрэты Ф. Э. Дзяржынскага, Янкі Купалы, В. Дуніна-Марцінкевіча, Адама Міцкевіча. Вельмі шмат партрэтаў М. В. Фрунзе. Вось ён стаіць ва ўвасем рост, малады і стройны, у вяснянай шапцы і гімнасцёрцы, прыветліва ўсміхаецца. Вось яго бюст у гліне, барэльеф у дрэзе, партрэт на керамічнай вазе і на палатне маслам, альбом ма-

лонкаў алоўкам.

Такая пільная ўвага аўтара ўсёх гэтых работ, народнага майстра А. Ф. Пунко да вобраза легендарнага налковадзіа зусім не выпадковая. Больш як наўстагоддзі назад у разную вясенічку яго дома настукаў сярэдняга росту чалавек у вясняным, са скураной тужуркай праз руку, напрасіўся на істой. «Жывіце, хата прасторная», — проста адказала гаспадыня і навяла гося ў дом.

«Убачыўшы скульптуры і малюнкы, ён спыніўся ў здзіўленні, а затым спытаў: «Хто ў вас так прыгожа малюе і рэжа?» «Сын, Апалінарыі. На ваіну не ўзялі, таму што начыма слабы. Аконы цяпер каля».

— Больш на аконы яго не пасылаўце, са мной будзе працаваць. — І прадставіў: «Міхайлаў, загадчык гаспадарчага аддзела Усерасійскага землека саюза». Так пачалася для А. Ф. Пунко служба ў земекім саюзе, які аказваў пасильную дапамогу салдатам.

Міхайлаў ездзіў кожны дзень на ваіны, а вечарам дз яго прыходзілі незнаёмыя людзі ў цывільным. Засяджаліся з ім, спрачаліся, чыталі кнігі, снівалі.

Толькі праз шмат гадоў А. Ф. Пунко даведаўся аб сапраўднім імені свайго большага кватаранта. У адной з газет убачыў знаёмы твар і подпіс: «М. В. Фрунзе». Не паверыў. Пачаў таропка дачытваць заметку: «Вёў партыйную работу на захаднім фронце пад іменем Міхайлава».

Апалінарыі Фларыянавіч нашкадаваў, што не зрабіў ніводнага скульптурнага партрэта Фрунзе. Але ў яго былі каранішныя замадзёўкі, ды і намяць яшчэ захоўвала кожную рысачку на твары Міхайлава. А. Ф. Пунко выразае некалькі партрэтаў, робіць серыю малюнкаў. Затым кляпатліва збірае кнігі, дакументы, рэчы, якімі карыстаўся Міхайла Васільевіч.

На сцяне доміка побач з магутным атлантам з'явілася мемарыяльная дошка: «Тут умай 1916 года жыў і працаваў выдатны дзеяч бальшавіцкай партыі і Савецкай дзяржавы, таленавіты арганізатар і налковадзец савецкіх Узброеных Сіл М. В. Фрунзе». А. Ф. Пунко адгрывае ў сваім доме своеасаблівы музей і становіцца яго адзіным работнікам і экскурэвам.

...Слухашч. Апалінарыя Фла-

рыянавіча, чытаеш водгукі экскурсаў (а іх мноства — прымаджаюць людзі з усеі рэспублікі, з іншых гарадоў краіны), перабіраеш шматлікія п'сьмы і думаеш аб тым, які шмат карыснага можа зрабіць чалавек, якога прырода шчодра адарыла талентам і які бесконца ўлюбёны ў свой край, у яго гісторыю, у яго людзей.

І сёння, не аглядваючыся на гады, А. Ф. Пунко шмат і ідэяна працуе. Амаль завершана шчытная, лірычная кампазіцыя «Маярыства», прымеркаваная да Міжнароднага года жанчыны, гатова некалькі партрэтаў, у тым ліку яшчэ адна разная скульптура М. В. Фрунзе. Спецыяльна да раёнай і абласной выставак, якія будуць праходзіць у рамках Усерасійскага фестывалю мастацкай творчасці працоўных, Апалінарыі Фларыянавіч рыхтуе некалькі новых работ.

А зусім нядаўна ўсё эканамічна яго дамажынага музея выяжджалі ў Мінск, у выстаўчаныя залы Саюза мастакоў БССР. Экспазіцыя твораў староўшага народнага майстра рэспублікі, у якой было паказана каля ста работ — жывапісных палотнаў, графічных лістоў і драўляных скульптур, прайшла з велькім поспехам. Далому, у Івянец, яна вярталася, шабёсны некаторыя «страшны». Дзеціныя работы засталіся ў Мінску — іх набылі музей Дом народнай творчасці і Мастацкі фонд БССР.

Я. ГАРЭЛІК,
спец. кар. БЕЛТА.
г. п. Івянец,
Валожынскі раён.

розных абставінах і сітуацыях паддзены вобраз камбрыга. Чытач бачыць яго як храбрага, удумлівага камандзіра, чулага, патрабавальнага да сябе і падначаленых, умелага партызанскага кіраўніка.

Нельга без хвалявання перачытваць старонкі, дзе на

«МЫ — АЛЯКСЕЕЎЦЫ»

У сваёй прадмове да кнігі «Мы — аляксееўцы» праслаўлены камандзір партызанскага злучэння Палацка-Ленельскай зоны Герой Савецкага Саюза У. Е. Лебедзев надкрэсліў, што аўтар павярнуў рамкі аглядавання. Ён выкарыстаў не толькі свае асабістыя ўспаміны і ўражанні, але і правёў вялікую даследчую работу, вывучыў і выкарыстаў архіўныя матэрыялы і дакументы, шматлікія пісьмы і ўспаміны партызан-аляксееўцаў і сваякоў загінуўшых, сустракаўся з камандзірамі і падпалітчыкамі бригады, былымі падпалітчыкамі. Гэта дазволіла П. Л. Лебедзеву памалюваць больш поўную карціну самаадданага барацьбы бригады А. Ф. Данукалава ў тыле ворага.

У аснове кнігі накладзены падзеі і факты, пераказаны аўтарам, які з першых дзён фашыскай акупацыі ўключыўся ў актыўную барацьбу супроць ворага, стаў разведчыкам і надрыўніком праслаўленай партызанскай бригады на Віцебшчыне, якой камандаваў Герой Савецкага Саюза камуніст Аляксей Фёдаравіч Данукалаў.

Успаміны «Мы — аляксееўцы» складаюцца як бы з самастойных каментарыяў-нарысаў. Але гэта толькі з кампазіцыйнага боку. На самай справе ўсе нарысы ўзаемна звязаны паміж сабой. Кожны раздзел аглядае пра пэўны падзеі і людзей, а ўсе разам ствараюць яскравую старонку ўсёнароднай партызанскай барацьбы.

З вялікай сымпатыяй расказваецца пра камбрыга А. Ф. Данукалава, камандзіраў, падпалітчыкаў, пра многіх-многіх барацьбітоў супроць фашысцкіх нелюдаў. Вельмі шматгранна, у

П. Лебедзеву, «Мы — аляксееўцы», Мінск, «Беларусь», 1975.

аснове канкрэтных фактаў паказана маральная перамога савецкага чалавека, партызана над фашыстамі. Ды і ўвогуле выкрыццю зварынага аблічча фашысцкіх вылюдкаў адведзена значнае месца ў кнізе. І, думаецца, у гэтым партасць яе, бо трэба, каб людзі ведалі, асабліва моладзь, што нёс нашай Радзіме і ўсяму чалавечтву фашызм.

Калі чытаеш кнігу, сама сабой прыходзіць думка: нельга скарыць народ, які зведаў ідуць свабоды і шчасця. Ні жорсткія катаванні, ні расстрэлы не зламалі волі савецкага народа, а выкікалі яшчэ большую нянавісць да ворага. І партызанскія рады з кожным днём рабіліся больш шчыльнымі, нягледзячы на вялікія ахвяры.

Шмат у кнізе мясцін, дзе расказваецца пра гераічныя, самаахварныя ўчынкі партызан і падпалітчыкаў. Такія старонкі чытаюцца з вялікім дунаўным хваляваннем. Нагадаю хаця б эпізод самаахварнай гібелі трох партызан Івана Шаурі, Васі Пикачэнкава і Зіны Шаурка, якія прыкрывалі адыход сброў-партызан і трымаліся, каб прыпыніць праследванне партызан і выратаваць атрад ад разгрому. Яны загінулі, але выканалі баявое заданне.

Думаецца, што кніга П. Лебедзева чыталася б з яшчэ большай цікавасцю, каб апісваючы баявыя дзеянні (што вельмі грунтоўна пададзена ў мемуарах), аўтар часцей заглядаў ва ўнутраны свет, нсіхалогію герояў.

Гэтыя, на маю думку, пралікі, ніяк не зніжаюць добрых якасцей кнігі «Мы — аляксееўцы» П. Лебедзева. Яна добра паслужыць справе выхавання нашай моладзі ў духу савецкага патрыятызму, адданасці партыі, Радзіме і народу.

І. РАВКОЎ,
настаўнік.

СВАЁ, ПРЫКМЕТНАЕ

Адкрываеш першую старонку гэтай прыгожа аформленай мастаком А. Дэмарыным кніжачкі і адразу трапіеш у свет дзівосны і непаўторны. У зборніку «Гаёўка» К. Камейша сабраў вершы для самых маленькіх — народа цікаўнага і дасціннага, які пра ўсё хоча ведаць, аб усім пачуць. Вось і выдасце паэт маленькіх «чамучак» у краіну, якую ён стварыў сваёй фантазіяй, дзе іх чакіе шмат цікавых і радасных сустрэч, шмат адказаў на самыя разнастайныя пытанні.

У К. Камейшы — дзіцячага пісьменніка (а дагэтуль мы ў асноўным ведалі яго як аўтара твораў для дарослых) ёсць адна добрая якасць, без якой увогуле не можа быць літаратура як творчай індывідуальнасці. Гэта — свой погляд на з'явы жыцця, свой надыход да асэнсавання яго.

К. Камейша, Гаёўка. Для дзяцей дашкольнага ўзросту. Мінск, «Мастацкая літаратура», 1975.

ВЫДАНА Ў ТАШКЕНЦЕ

У Літаратурны музей Якуба Коласа наступіла кніга Т. Х. Хамідавай «Руска-ўзбекскія літаратурныя сувязі ў гады Вялікай Айчыннай вайны», якая выйшла ў Ташкенце.

Многія старонкі працы прысвечаны народнаму паэту Беларусі Якубу Коласу, які жыў там і працаваў у суровыя гады Вялікай Айчыннай вайны. Паэт у час знаходжання ў Ташкенце быў увесь час у творчых кантактах з узбекскімі пісьменнікамі, актыўна ўдзельнічаў у літаратурным жыцці рэспублікі. Асабліва кляпатіўся ён аб літаратурнай моладзі. Узбекскія паэты вельмі палюбілі Якуба Коласа, разліся з ім. Беларускі пясняр часта заходзіў у Саюз пісьменнікаў, выступаў на Узбекскаму радыё, хадзіў на сустрэчы з моладдзю, пісаў вершы, аглядаў і артыкулы, прасякнутыя нянавісцю да фашысцкіх захопнікаў.

М. ЖЫГОЦКІ.

МЕМУАРНЫЯ ВЫДААННІ

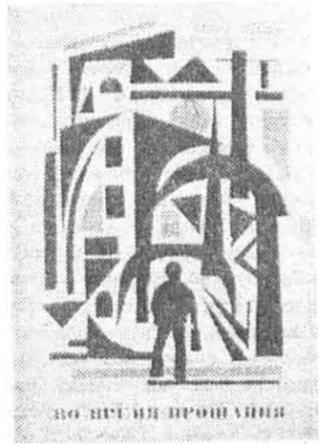
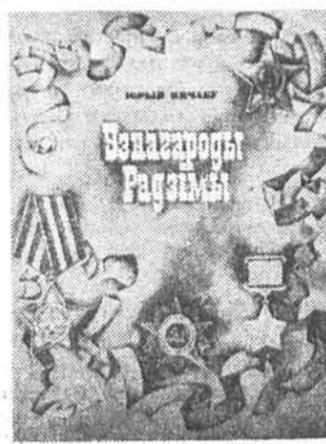
Выдавецтвам «Беларусь» за апошнія гады выпушчана вямала кніг з серыі «Мемуарныя выданні». Нядаўна на кніжных паліцах з'явіўся новы твор: «Праг агонь». Яго аўтар — Дзмітрый Васільевіч Цябут расказвае аб дзейнасці Ветрынскага падпольнага райкома партыі, сакратаром якога ён з'яўляўся, аб рабоце камуністаў, камсамольцаў і

беспартыйных патрыётаў на разгортванню партызанскага руху, барацьбе народных месцінцаў з гітлераўскімі захопнікамі.

Гэта другое выданне кнігі. З цікавасцю працягаюць аматары мемуарнай літаратуры патаці разведчыцы Марыі Сцяпанавны Казловай, якія толькі што выйшлі з друку. У пачатку 1942 года

18-гадовая дзяўчына была накіравана для разведработы ў горад Невель, які знаходзіўся ў руках ворага. Пазней яна дзейнічала ў складзе партызанскага атрада, а затым спецгрупы. У сваіх успамінах аўтар кнігі расказвае, як разам з баявымі сябрамі выконвала заданні камандавання, удзельнічала ў аперацыях супроць гітлераўскіх захопнікаў.

І. ЧАРНЯЎСКІ.

Вокладні кнігі, якія выйшлі ў выдавецтве «Мастацкая літаратура»: «Два брата і сястра» Н. Мацяш (мастан С. Нартова), «Узнагароды Радзімы» Ю. Нячаева (мастан Ул. Савіч), «Во время процанія» А. Ждан (мастан І. Андріянава).

а ў дзіцячых творах — імкненне не браць гатовыя ўзоры, не паўтараць вядомых паэтаў, а на нейкі момант самому глянуць на наваколны свет вачамі дзіцяці, здзівіцца, залюбавацца ўбачаным і расказаць даступна, ясна. І з прыемнасцю для слаба знаацеш, што добры спадзванні дабе не падвалі.

Шчыра і хораша напісаны верш «Сонейка»:

Мы з ціхонькі-сонькаю
Гулялі ў каменчыні.
Бегла ціха сонейка
Ножкамі праменьчынаў.
Богма, завіхалася
Цераз лес і гаць.
А пасля... схавалася,
Толькі чуб відаць.

Тут усё проста і натуральна, здавалася б, да дробязей знаёмае. Але глінем вачамі няці-насцігадовага хланчука на лены сонечны дзень, крыху прыжмурымся, як гэта робіць малыя і ўбачым, адчуем, што сапраўды сонейка бегла «ножкамі праменьчыкаў»...

Малюнак выразны, ён адразу запамінаецца дзіцяці. І ўжо хлопчык або дзяўчынка просіць старэйшых паказаць далей, яшчэ вершык. Спадабавецца малым і верш, які даў назву ўсёй кніжачцы.

На ціхае паліце —
Высокі стол драўляны.
Тут — крошкі, сыр, зярняты,
Птушыных страў багата.

Што гэта? «Гаёўка» — птушыная сталючка — тлумачыць аўтар. А маленькі «чытач» паўтарае ўжо ўслед за дарослымі: «Зярнят і хлебных крошак я сам сюды пры-

ношу». Верш невялічкі, але ўспрымаецца як сапраўдны ўрок добра, уважлівасці, безраклівых адносін да прыроды.

Наогул К. Камейша, расказваючы пра аднагодкаў сваіх чытачоў, паказвае іх абавязкова за якой-небудзь справой. Напрыклад, дзяўчынка Ілонка «выхоўвае» сваіх лялек, а дзеці ў двары будуць «свой пясочны гарадок». Пісьменнік ад верша да верша абуджае ў дзецях цікавасць да працы, да прыроды, прычым робіць гэта без надакучлівых навучаньяў.

Кніжачка «Гаёўка» — сапраўды цікавая і змястоўная. Хацелася б толькі тут зрабіць аўтару і сякім-танім заўвагі, бо ён у дзіцячай літаратуры робіць толькі першыя крокі, і, як часта бывае ў надобным выпадку, не абыходзіцца без пэўных «агрэхаў».

Часам аўтар ніша залішне ўскладніў, ён як бы забывае, хто яго чытач. Так атрымалася ў вершы «Шпак»:

Свіснуў (шпак — Т. Н.) —
Песня папыла.
І вясна яму эдразу
У дзюбу

промень падала.

«Падаць промень»... Наўрад ці ўспрымаць такую «вобразнасць» дзеці.

А хіба можа маленькая Ілонка спяваць сваёй ляльцы: «Не сумуй, Наташка, не да твару сум!»

Як хацелася б, каб такіх радкоў не было ў зборніку К. Камейшы.

Тамара НІКІШНА.

РЭПЛІКА ТРАСЯНКА З ЧУЖЫХ ПУБЛІКАЦЫЙ

У гісторыі нашай літаратуры ёсць нямала цікавых і ў той жа час малавяданых падзей і імёнаў. Таму кожнаму новаму публікацыя, у якой даецца спроба даць хоць што-небудзь да нашага ведання на той або іншай праблеме, успрымаецца з удзячнай увагай. Вось і артыкул Эмануіла Іофе «Яго прозвішча вымаўлялася з панагаю», надрукаваны ў сёмым нумары часопіса «Маладосць» за 1975 год, вачамі чытаць з надзеяй сустраць новыя факты, свежыя падручкі і ініцыялы. Аднак, ужо сам пачатак артыкула: «Мусіць, мала хто ведае сёння, што праваобразам Алеся Садовіча з трылогіі Якуба Коласа «На ростанях», Баса-Грынкі з яго ж п'есе «Забастоўшчыні», донцара Сташынскага з незакончай аповесці Аляксандра Фадзеева «Смерць Чэньюва» і з яго ж рамана «Разгром» быў адзін і той жа чалавек — Аляксандр Антонавіч Сянкевіч» насцярожыў. Чаму гэта «мала хто»? Хуткай — хто не ведае! Бо шмат у школьных падручніках маюцца такія звесткі.

Пры далейшым чытанні я пераконаўся, што Э. Іофе, арыентаваны на гэта «мала хто ведае», прапанаваў чытачам «вытрымкі» з чужых публікацый. Прычым, нават тэкстуальна не ўсюды «хавае канцы». Параўнаем пачатак іншага артыкула (Алеся Камароўскага «Хроніка аднаго жыцця» — Палымя, 1973, № 4): «Але, пэўна, нямногія ведаюць, што гэты чалавек паслужыў народнаму паэту Якубу Коласу праваобразам для Алеся Садовіча ў трылогіі «На ростанях» і Баса-Грынкі ў п'есе «Забастоўшчыні», а для Аляксандра Фадзеева — праваобразам донцара Сташынскага ў рамана «Разгром».

І яшчэ, Э. Іофе ніша: «З'езд быў прызначаны на 9 ліпеня 1906 года. Напярэдадні ў Мікалаеўшчыну пачалі з'яжднацца «госці». Іх сустранаў настаўнік мясцовай школы Аляксандр Сянкевіч». А цяпер заглянем у артыкул М. Смольска «Якуб Колас перад царскім судом» (Зборнік «У сэрцы народным» Мн., 1967, стар. 62—63). Чытаем: «З'езд быў назначаны на 9 лі-

пеня 1906 года. Напярэдадні ў Мікалаеўшчыну пачалі з'яжднацца госці. Іх сустракаў «гаспадар» — настаўнік мясцовай школы Аляксандр Сянкевіч».

Чытаем далей. У Э. Іофе: «Працуючы над раманами «Разгром», Аляксандр Фадзееў, актыўны ўдзельнік партызанскай барацьбы на Далёкім Усходзе, які добра ведаў Сянкевіча, выкарыстаў факты яго біяграфіі, многія рысы характару пры стварэнні аобраза донцара Сташынскага».

У артыкуле А. Камароўскага «На крылах часу» («Голас Радзімы», № 5, лісты 1974 г.): «Працуючы над раманами «Разгром», Аляксандр Фадзееў, актыўны ўдзельнік партызанскай барацьбы да Далёкім Усходзе, які добра ведаў Сянкевіча, выкарыстаў факты яго біяграфіі, многія рысы характару пры стварэнні аобраза донцара Сташынскага».

Такіх «супадзенняў» у артыкуле Э. Іофе нямала. І прыводзіць іх усё не мае сэнсу. Хоць і звярнуць увагу на фантаграфічнае неахайнасць артыкула, наштагал: (пра месца нараджэння А. Сянкевіча) «20 студзеня 1884 года ў вёсцы Мікалаеўшчына на Стаўцоўшчыне, у вёсцы, дзе перад гэтым ужо нарадзіўся будучы Якуб Колас».

У БелСЭ ў месца нараджэння Я. Коласа — засценак Акічынскі Мінскага павета. Э. Іофе сфармуляваў: «На з'ездзе прысутнічала 20 настаўнікаў, у тым ліку...» Акуль улічана? У абынаўчым ліце суда колькасць удзельнікаў негальнага сходу называецца на-рознаму: 16, 20, 19, 17. Да іншага дакумента Э. Іофе нас не адсылае.

Адным словам, абцяганне аўтара артыкула «Яго прозвішча вымаўлялася з панагаю» даць нам «ненальна малавядомых фактаў з ягонай (А. Сянкевіча. — С. Л.) біяграфіі, якія удалося адшукаць у архівах», не спраўдзілася. Атрымалася кампільцыя з чужых публікацый, з якіх і пачэрпнуты «малавядомыя» факты.

С. ЛАУШУК,
кандыдат філалагічных
наву.

ДЭБЮТ

ПОЧЫРК гэтага маладога мастака вы, мабыць, ведаеце, нават калі яго імя не гаворыць вам спачатку нічога. Прыгадайце дылогію І. Мележа «Людзі на балоце» і «Подых наваліны», аповесці Р. Няхая «Сарочы лес», «Туман над стэпам» і «Алешка-атаман», книгу П. Місько

афармленне зборніка вершаў А. Іверса «З пройдзеных дарог». Тады, пяць гадоў назад, Барыс быў студэнтам Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута. На трэцім курсе ў яго з'явілася задума праілюстраваць раманы І. Мележа «Людзі на балоце» і «Подых наваліны», Работа над дыло-

1972 годзе І. Мележу за абадва раманы была прысуджана Ленінская прэмія. Выдавецтва «Мастацкая літаратура» ў сувязі з гэтым вырашыла перавыдаць яго творы. Мастаком дылогі быў зацверджаны Б. Цітовіч, дыпломная работа якога спадабалася І. Мележу. Праўда, у выдавецкім варыянце змяніўся фармат кнігі — ён стаў большы; павялічылася колькасць ілюстрацый — да 8 у кожным томе — і шмуктытулаў; у першай кнізе дылогі з'явіўся франтысіс з партрэтамі пісьменніка.

Усе выяўленчыя кампанен-

тачкай вартасці асобных ілюстрацый, але ж нельга аспрэчваць галоўнага: страсных адносін Б. Цітовіча да таго, што ён увасабляе.

Вось што гаворыць аб рабоце маладога мастака вядомы беларускі графік, заслужаны дзеяч мастацтваў БССР А. Кашкурэвіч, настаўнік Барыса: «Нягледзячы на асобныя пралікі прафесіянальнага характару, Б. Цітовіч у сваіх ілюстрацыях да дылогі І. Мележа змог паказаць складаныя чалавечыя ўзаемаадносіны, востра і выпукла асэнсаваць характары, а, галоўнае, перадаць жывое адчуванне зямлі беларускай, яе маляўнічасць, яе водар, яе подых. Таму што ёсць у мастака адна, мабыць, самая важная якасць, якой нельга навучыцца ў ВНУ. Гэтая якасць — непадробная любоў да зямлі і да людзей, што жывуць на ёй. І яшчэ. Для Барыса Цітовіча галоўным у кніжнай графіцы з'яўляецца прынцып вернасці духу твора, а не толькі і не столькі фэбуле яго ці знешнім сюжэтным прыкметам».

Калі мастак ілюстравалі дылогі І. Мележа, ён перш за ўсё знайшоў пэўны аспект вырашэння тэмы, той «ключ», які аб'яднаў усе малюшкі адзінай задумай. «Ключом» для Б. Цітовіча стала тэма зямлі бацькоў: палі, лясы, зыбучыя пясчаныя хвалі на ўзгорках і людзі, якія ў барацьбе з бандамі і кулакамі, у пераадоленні векавых звычак закладвалі асновы новага жыцця.

Раманы «Людзі на балоце» і «Подых наваліны», насычаныя глыбокімі думкамі і яркімі вобразамі, далі маладому мастаку магчымасць

упершыню правесці сябе «пагаварыць» з чытачом быццам у строгай прысутнасці выдатнага пісьменніка, у «сааўтарстве» з ім ён выступае.

Сваё задавальненне таленавітымі ілюстрацыямі Б. Цітовіча выказаў І. Мележ у часопісе «В мире книг» (1973, № 4): «Гэта першая яго вялікая праца. І мне хочацца ад душы пакадаць яму поспехаў».

Потым былі і іншыя работы — афармленне ваенных аповесцей Р. Няхая, кнігі «Зямля ў нас такая» П. Місько, рамана «Верай і праўдай» А. Савіцкага... І ўсёды — своеасаблівае спалучэнне паўсядзённасці, ваеннай ці мірнай, і драматызму яе характараў адпавядае думцы і стылю пісьменніка. Адпавядае, але не дубліруе, не капіруе гэтыя думкі і стыль.

У творчым актыве Б. Цітовіча — акварэльныя пейзажы, партрэты працаўнікоў вёскі, кампазіцыі на спартыўную тэму, экслібрысы, часопісная графіка. Да рэспубліканскіх выставак «Малодосці краіны» і «Слава працы» ён рыхтуе серыю літаграфій аб Брэсцкай крэпасці і цыкл афартаў «Норы года», прысвечаны жыццю калгаснай вёскі.

Творчы шлях Б. Цітовіча толькі пачынаецца. І хочацца пакадаць яму ўдалых мастакоўскіх знаходак, заўсёднай навізіны погляду на жыццё.

Барыс КРЭПАК.

ЗНАЙСЦІ СВАЮ МОВУ

«Зямля ў нас такая», зборнік вершаў А. Іверса «З пройдзеных дарог». Усе іх афармліў малады графік Барыс Цітовіч.

Гадоў 10—15 назад у нас быў доволі яркавы падзел майстроў кніжнай графікі на «ілюстратараў» і «афарміцеляў». У пэўнай ступені ён застаўся і сёння, але для новага пакалення графікаў куды больш уласціва імкненне асабіста вырашаць мастацкае аблічча кнігі ва ўсіх яе элементах — ад супера і вокладкі да ілюстрацый на старонках, шмуктытулаў, канцовак і г. д.

Такое валоданне ўсёй шматграннай палітрай выразных магчымасцей кніжнай графікі характэрна і для творчасці Б. Цітовіча, нягледзячы на яго маладосць.

Першай самастойнай творчай работай мастака было

гійні пачалася з пошуку яе цэласнай пабудовы: формы кнігі, выбару шрыфту, адпаведнасці ілюстрацый зместу і г. д. Працавалася хутка, бо працы папярэднічалі роздум, пошук, спробы паглядзець на наваколле вачамі пісьменніка, вызначыць кропкі сутыкнення яго і ўласнага ўспрыняцтва свету.

Дзесяткі навідаў, выкананых у палескай вёсцы Каранёўка (пісьменніцтва Курані), запаўнялі дарожныя альбомы. Работа суправаджалася аналізам вобразнага мыслення І. Мележа, пошукамі прыёмаў рысавання і графічнай тэхнікі, якія былі сучасны стылю пісьменніка, не гаворачы ўжо аб вывучэнні гістарычнага матэрыялу.

Дыпломная работа — мастацкае афармленне дылогі І. Мележа — атрымала выдатную адзнаку. У тым жа

ты кнігі аказаліся ўдалымі. Героі твора пададзены графікам у самыя вострыя моманты іх жыцця: лепшыя афорты — дынамічныя, свабодныя, выразныя. Добрыя, на наш погляд, ілюстрацыі, што адлюстроўваюць вобразы бандытаў-маслакоўцаў, якія вядуць Васіля да хаты Ахрэма Грыбкі, сход у доме Ігната; будаўніцтва грэблі. У адной з кульмінацыйных сцэн — мітынг у гонар адкрыцця грэблі — пластычная і рытмічная пабудова рысунка адыграла важную ролю для раскрыцця ўрачыстага, святочнага настрою, які панавалі сярод пераможцаў адвечнай стыхіі.

У раманах «Подых наваліны» таксама ўдала знойдзены рысункі, якія паказваюць, найбольш вузлавых, важных эпизоды кнігі.

Можна спрачацца аб мас-

ЧАСОПІСЫ У КАСТРЫЧНІКУ

«ПОЛІМЯ»

Нумар адкрывае артыкул намесніка Старшын Савета Міністраў БССР Н. Сняжковай «Краса і гонар планеты», прысвечаны Міжнароднаму году жанчыны.

Чытачы пазнаёмяцца з апавяданнем Г. Далідовіча «Слёзкі палявыя», паэмай А. Куляшова «Хамуціус», якая апавядае пра Кастуся Каліноўскага, з апавесцю Я. Брыля «Ніжнія Байдуны».

Раздзел «Новыя пераклады» прадстаўлены вершамі А. Ісакіяна ў перакладзе Р. Барадулліна — да 100-годдзя з дня нараджэння армянскага савецкага паэта.

Часопіс публікуе нарысы А. Капусціна «Покліч сэрца» і

І. Ражкова «Чалавек з легенды» (пра Кірылу Арлоўскага).

Да 100-годдзя з дня нараджэння М. І. Калініна «Полімя» друкуе артыкул І. Яцкевіча «Памяць аб ім — крыніца натхнення».

З нататкамі пра паэзію С. Ясеніна «Хвалюючыся сэрцам і радком» выступае С. Кошачкін, працягвае артыкул «Браму скаргаў сваіх адчыняю...» А. Адамовіч.

У раздзеле «Літаратура ў школе» — артыкул І. Лелешава «З увагаю да слова. Аналіз мовы мастацкіх твораў у школе».

М. Сташкевіч і У. Салашэнка публікуюць артыкул «У авангардзе народнага змагання. Бальшавікі Беларусі ў рэвалюцыі 1905—1907 гадоў».

З рэцэнзіямі на кнігі В. Якавенкі «Пробны камень», В. Ракава «Пазыўныя», зборнік крытычных артыкулаў «На арбіце часу», зборнік дыялектычнай лексікі «З народнага слоўніка» выступаюць У. Юрэвіч, С. Гаўрусеў, М. Тычына, П. Сцяцко.

«БЕЛАРУСЬ»

«Мы жывем у Кастрычніцкім раёне» — пад такой назвай змешчаны рэпартаж І. Кармалітавай, якім адкрываецца нумар часопіса. У ім паказаны старэйшы раён Мінска напярэдадні Вялікага Кастрычніка. Многія іншыя рэпартажы — «У рытме працоўных будняў», «Клопаты аб зімоўцы», «Гаспадары падземных магістралей», «Для юных мінчан» знаёмяць чытача з працоўнымі дасягненнямі розных калектываў рэспублікі ў гонар XXV з'езда КПСС.

У нумары багата літаратур-

ных матэрыялаў: вершы Е. Лось, М. Аўрамчыка, В. Шымука, В. Яраца. Змешчана падборка вершаў С. Ясеніна ў перакладзе М. Калачынскага да 80-годдзя з дня нараджэння паэта. З лірычнымі наведанымі выступае Я. Брыль, з нарысам «Упэўненасць» — М. Ткачоў, з апавяданнем «Жыта» — М. Аўсеенка. Мастак Ю. Пучыніскі ў нататках «Сустрэча з Аўстрыяй» расказвае аб сваім замежным падарожжы, паказвае шэраг сваіх новых работ, зробленых у дарозе.

Фотарэпартаж «Сельскія абновы» дае ўяўленне аб добраўпарадкаванні беларускай вёскі.

«У ціхім пасёлку» — успамін Героя Савецкага Саюза Р. Мачульскага пра падпольна-дыверсійную работу ў Рудзенску ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Часопіс змяшчае шмат разнапланавых інфармацыйных

матэрыялаў. Сярод іх — «Паказвае «Летапіс», «Лечаць баракамеры», «Збіральнік народных скаргаў», «Таямніца Міраў» і іншыя. Друкуецца артыкул кандыдата філасофскіх навук А. Краснова «Крызіс рэлігіі», нарыс У. Юрэвіча «З кнігай, як з паходняй».

Кароткія рэцэнзіі А. Гардзіцкага, М. Чарняўскага, В. Зубкоўскага, М. Досіна, Р. Бярозкіна разглядаюць кнігі І. Шамякіна «Атланты і карыятыды», К. Камейшы «Нектар», Р. Сабаленкі «Колерам вясёлкі», пісьмы з фронту Л. Гарэцкага, анталогію «Украінская савецкая паэзія».

Пад рубрыкай «Будзьце здаровымі» змешчана парада дацэнта Т. Сукаватых «Дыспенсія ў малых».

З замалёўкамі «Асеннія матывы» выступае мастак А. Чуркін.

ІНТЭРНАЦЫЯНАЛІЗМ, цеснае супрацоўніцтва народаў нашай вялікай Радзімы праяўляецца не толькі ў напружанай стваральнай працы на карысць сваёй сацыялістычнай Айчыны, не толькі ў яднанні ўсіх нацый у барацьбе за мір і сацыяльны прагрэс, але і ў цяснейшых культурных сувязях, якія ўзаемна ўбагачаюць культуры нашых народаў, даюць ім новыя сокi для далейшага росту і росквіту, новыя шырокія абшары для творчасці. Адным з найярчэйшых сведчанняў такіх сувязей паміж нашымі рэспублікамі стала выстаўка «Мастацтва Савецкага Казахстана», якая адкрылася ў гэтыя дні ў залах Дзяржаўнага мастацкага музея БССР. Прадстаўленыя на ёй работы падобраны такім чынам, што дазваляюць глядачу меркаваць аб асноўных этапах развіцця выяўленчага мастацтва Казахстана ў свецкі час, даюць магчымасць пазнаёміцца не толькі з творами вядучых майстроў старэйшага і сярэдняга пакаленняў, але і з творчай моладдзю рэспублікі. Да Вялікай Кастрычніцкай са-

вобразы горных масіваў і бяскрайніх стэпавых прастораў, шмат святла і паветра. Яны вабяць дакладным і старанным узаўвяданнем натуре, падкупаюць асаблівым, крыху наўным і сузіральным бачаннем свету.

Шырока прадстаўлены на выстаўцы творы вядучых жывапісцаў рэспублікі, такіх прызнаных майстроў, як А. Галімбаева, С. Мамбееў, К. Цяльжанаў, А. Ісмаілава, У. Крылоў і інш. Іх творчасць, асновай якой стаў пастаянны зварот да сваіх на-

на, якая дае прастору для аб'ектыўнага і эпічнага трактоўкі гістарычных падзей. Зьяртаючыся ў сваёй творчасці да жыцця і гісторыі Казахстана народа, Цяльжанаў стварыў не толькі нямала цікавых і значных гістарычных кампазіцый, але і шэраг лірычных твораў. Да ліку апошніх па праву можна аднесці прадстаўленую на выстаўцы карціну «Пад чыстым небам».

Своеасабліва, глыбока індывідуальна творчасць С. Мамбеева. На выстаўцы экспануец-

уасобіць самую душу народнай паэзіі. На выстаўцы ён прадстаўлены работамі з серыі «Поры года», створанай на тэмы твораў Абая Кунанбаева. Прыгожыя, паэтычныя індыйскія работы А. Гур'ева «Песня пра Крышну» і «Шыва з вострава Элефант». Дынамікай, бурным рухам імклівых коней, якія нібы ляцяць, насычана аў-

які шмат гадоў працаваў у Казахстане. Імкненне мастака да сімвалікі, да глыбокіх філасофскіх абагульненняў, тонкае пацудце такога цяжкага матэрыялу, як дрэва, уменне максімальна выкарыстаць яго багатыя магчымасці знайшлі сваё ўвасабленне і ў работах «Дзяўчына», «Паганіні».

Радасна адзначыць, што ў апошнія гады пошукі казахскіх скульптураў, асабліва маладых, вызначаюцца ўсё больш шырокім дыяпазінам, імкненнем да сюжэтных кампазіцый, да востра выразных пластычных рашэнняў. Яркім сведчаннем гэтаму могуць служыць работы Е. Мergenava «Махамбет», В. Рахманова «Танцуючая» і «Роздум», О. Пракоп'евай «Дзяўчына з лебедзімі» і інш.

Дэкаратыўна - прыкладнае мастацтва Савецкага Казахстана базіруецца на трывалай народнай аснове, на плённым выкарыстанні лепшых рыс і традыцый старажытнага мастацтва. Шырока прадстаўленыя на выстаўцы войлачныя і тканыя бязворсавыя дываны, вырабы з серабра, скуры, косці дэманструюць тонкае дэкаратыўнае пацудце, бездакорны густ і віртуознае майстэрства народных умельцаў, якія ператвараюць прадметы штодзённага ўжытку ў сапраўдны твор мастацтва. Выстаўка казахскіх мастакоў

МАЙСТЭРСТВА СЯБРОЎ

цыянальных мастацкіх традыцый, і да традыцый лепшых дасягненняў рускага і савецкага мастацтва, унесла немалы ўклад у далейшае развіццё

ца шырока вядомая карціна майстра «Ля юрты». Мамбееў — мастак-лірык, які ўслаўляе прыгажосць народнага быту, жыццё чалавека ў прыродзе. Ён захапляецца свабоднай грацыяй рухаў жыхароў стэпавых абшараў сваёй Радзімы, маляўнічасцю нацыянальных касцюмаў, непаўторнай прыгажосцю стэпавых пейзажаў. Тонкасць каларыту спалучаецца ў яго творах з музычнасцю, рытмічнасцю кампазіцыйных рашэнняў.

Жыццё і праца Казахстана народа, важнейшыя моманты яго гісторыі знайшлі сваё яркае ўвасабленне і ў творах іншых мастакоў рэспублікі: К. Шаяметова («Спяваючыя Інтэрнацыянал»), У. Крылова («Шахцёры ідуць на фронт»), М. Кенбаева («Лоўля каня»), Н. Нурмухамедава («Славы бацькоў дастойныя») і інш.

Нямала сярод работ выстаўкі твораў маладых жывапісцаў, якія сведчаць не толькі аб творчай сталасці і выдатным майстэрстве іх аўтараў, але і аб імкненні маладых да тэм глыбокага грамадзянскага гучання, да роздумаў аб сваім часе і яго людзях, аб месцы моладзі ў жыцці і працы нашай краіны. Да такіх работ у першую чаргу хочацца аднесці карціны лаўрэата прэміі ЦК ЛКСМ Казахстана С. Айтбаева «Маладыя казахі», А. Сыдыханова «Збор яблык» і трыпціх «Мангышлак» Т. Тагусбаева, і шмат іншых.

Даволі шырока і шматгранна прадстаўлена на выстаўцы графіка. У гэтай галіне мастацтва майстры рэспублікі дасягнулі значных, агульнапрызнаных поспехаў. Перш за ўсё вабяць тут работы Я. Сідоркіна. У лістах з серыі «Кыз-Жыбек» мастаку ўдалося стварыць дзіўны па сваёй сіле і глыбіні трагічны вобраз каханія двух маладых людзей, разлучаных крывавымі законамі радавой помсты. Смела ідуць па шляху наўмыснай завостранай пластычнай формы, карыстаючыся ўмоўнай кампазіцыяй і лінейна-просторавай перспектывай, мастак дабіваецца сапраўды сімвалічнага гучання сваіх работ. Лаканічнасць, завершанасць, вытанчанасць, музычнасць, якія вызначаюць работы гэтага майстра, блізкія мастацкаму ідэалу народаў Усходу.

Калі аж да апошняга часу поспехі казахскай графікі пераважна звязваліся з імёнамі такіх вядомых мастакоў, як Я. Сідоркін, П. Зальцман, А. Говарава, Ч. Кенжабаеў і інш., то цяпер усё больш актыўна пачынаюць заяўляць аб сабе маладыя. Прэміяй ЦК ЛКСМ Казахстана ССР была адзначана серыя лінагравюр М. Кісамедзінава, якая ілюструе казахскі эпос «Махамбет». Маладому майстру ўдалося стварыць эпічны вобраз легендарнага героя,

таліграфія С. Айтбаева «Аргамакі», створаная па матывах паэзіі О. Сулейманова. Вобразы гэтых дужых, выдатных жыўёл успрымаюцца як сімвалічнае ўвасабленне векавога імкнення Казахстана народа да свабоды.

Раздзел скульптуры на выстаўцы параўнальна невялікі. Разам з тым паказаныя работы даюць дастаткова яркае ўяўленне аб развіцці ў Казахстане гэтага віду мастацтва. Гледачы змогуць пазнаёміцца тут з творами старэйшага скульптара рэспублікі

К. Баранаў. «Вясна» з серыі «Адмацінскія яблыкi».

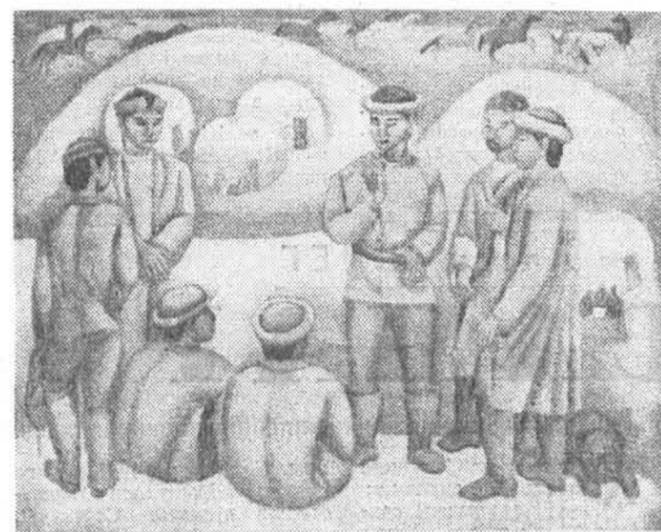
цыялістычнай рэвалюцыі мастацкая творчасць Казахстана народа, скаваная і цяжкімі ўмоўнамі кававога жыцця, і вялікадзяржаўным шавінізмам царскай Расіі, і, у першую чаргу, мусульманскай рэлігіяй, якая забараняла паказ жывых істот, магла развівацца толькі ў рамках традыцыйнага дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва. І толькі з прыходам Саветаў на старажытную зямлю казахаў культура гэтага таленавітага і працавітага народа атрымала магчымасць усебаковага і паўнацэннага развіцця.

Адкрываецца выстаўка работамі старэйшых мастакоў, «бацькоў» Казахстана станковага жывапісу А. Касцева («Калгасны ток»), «Капчайгайска (ГЭС)» і А. Ісмаілава («Хан-Тэнгры»). У гэтых пейзажах, якія ўпершыню ў гісторыі Казахстана мастацтва ўвасобілі велічныя

станковых форм выяўленчага мастацтва Савецкага Казахстана.

Да лёсу казахскіх жанчын, якія вызваліліся з прыходам Савецкай улады ад шматвяковага прыгнёту, атрымалі раўнапраўе і шырокія магчымасці для творчага развіцця, заўсёды звяртаецца ў сваіх светлых, паэтычных творах першая ў рэспубліцы жанчына-жывапісец, народны мастак Казахстана ССР А. Галімбаева. На выстаўцы гледачы пазнаёміцца з дзвюма яе работамі: жанравай карцінай «Радасны дзень» і партрэта кандыдата мастацтвазнаўства Г. Сарыкулавай.

Цяжкім, герайчным дням станаўлення Савецкай улады ў Казахстане прысвечаны выкананы ў экспрэсіўнай, дынамічнай манеры трыпціх К. Цяльжанава «Кастрычнік». Больш за ўсё вабяць мастака тэматычная карці-

С. Айтбаеў. «Маладыя казахі».

А. Ісаеў. «Інтузіліст».

Х. Наурызбаева. Доўгія гады творчай працы прысвяціў ён стварэнню абразоў народных паэтаў Казахстана Абая Кунанбаева і Джамбула Джабаева. Адну з работ гэтай серыі, партрэт маладога Джамбула, убачаць на выстаўцы беларускія аматары мастацтваў.

Самабытная, сапраўды арыгінальная творчасць І. Іткінда,

выкліча, несумненна, вялікую цікавасць у беларускага гледача. Яна не толькі дазваляе наглядна ўявіць напрамак творчых пошукаў майстроў мастацтваў братняй рэспублікі, але і дапамагае зразумець нацыянальную своеасабліваць жывапісца Казахстана народа, служыць больш цеснаму збліжэнню, сардужнасці нашых народаў.

Вольга КАВАЛЕНКА.

К Р Ы Н І Ц А ПАЗНАННЯ СВЕТУ

ПРАЗ некалькі дзён зачыняцца дзверы Міжнароднай выстаўкі «Кніга на службе міру і прагрэсу», якая праходзіла на ВДНГ у Маскве. У выстаўцы прынялі ўдзел прадстаўнікі больш чым 500 выдавецтваў і фірм з 44 краін свету, якія паказалі звыш 25 тысяч кніг на 88 мовах.

Да ўдзельнікаў і гасцей выстаўкі звярнуўся з прывітаннем Генеральны сакратар ЦК КПСС Л. І. Брэжнеў. Ён адзначыў, што ў наш час кніга стала магутным сродкам развіцця матэрыяльнай і духоўнай культуры, назвацца свету і распаўсюджвання духоўных каштоўнасцей, якія створаны чалавецтвам на працягу шматвяковай гісторыі.

Вялікай папулярнасцю карысталася на Міжнароднай кніжнай выстаўцы і наша, беларуская кніга.

Выданні Беларусі дэманстраваліся ў пяці падраздзелах: «Свято ленинскага вучэння», «У бітвах за Савецкую Радзіму», «Навучэнне і культура», «Ліра, якая заве да подзвігу», «Вянок дружбы».

У першым падраздзеле прадстаўлены творы класікаў марксізму - ленинізму, а таксама кнігі, якія адлюстроўвалі ажыццяўленне ідэй У. І. Ляніна на Беларусі, якая за гады Савецкай улады стала квітнеючай рэспублікай з высакі развітай народнай гаспадаркай, навукай і культурай.

На выстаўцы шмат літаратуры пра барацьбу працоўных Беларусі за перамогу Савецкай улады, пра гераічныя подзвігі савецкіх людзей у бітвах супроць нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Ды і кожны з нас змог пераканацца, колькі было выдадзена кніг да 30-годдзя вызвалення Беларусі і 30-годдзя Перамогі над фашызмам.

Беларусь паказала на выстаўцы сваю першую, 12-томную Беларускую Савецкую Эцыклапедыю. У гэтым, несумненна, трэба адзначыць заслугу Галоўнай рэдакцыі БССР і яе галоўным рэдактарам П. У. Броўкам, якая ў параўнальна кароткі час ажыццявіла велізарную працу.

Вось чаму ў кнізе водгукі можна убачыць такія запісы: «Беларусь дарагая мне па майму вяснаму лесе. Я ўдзельнік вызвалення Беларусі ў 1944 годзе. Пазаўсёды запаміну і сціпых працаўнікоў, мілых, гасцінных людзей, якія не схілілі галовы ў гады ліха-лешы. Слава народу Беларусі. Капітан у адстаўцы Б. Ляхоўскі».

Былі на выстаўцы і нашы землякі-ваіны. У кнізе водгукі яны запісалі:

«Мы, салдаты-беларусы, наведальі свой павільён на Міжнароднай выстаўцы «Кніга-75». Мы ўспомнілі радзіму, наш дом і засталіся вельмі задаволены гэтай экспазіцыяй. Няхай жыць і квітнее родная Беларусь. Яфрэйтары Валатоўскі, Кухаронак».

На выстаўцы была шырока прадстаўлена мастацкая літаратура, выданні пра мастацтва, дзіцячая кніга. Вось яшчэ адзін з водгукі:

«З вялікім задавальненнем пазнаёмілася з раздзелам Міжнароднай выстаўкі «Беларуская кніга». Для мяне вельмі цікаваць мелі кнігі ільменнікаў брацкіх народаў СССР на беларускай мове. Зроблена нямала. Сярод перакладзеных выданняў я сустрэла ў цудоўным афармленні зборнік вершаў нашага дзеда-дзядушкі паэта Мусы Джалілі, зборнік вершаў татарскага паэта Закі Пуры. Вялікае дзякуй паліграфістам, ільменнікам, перакладчыкам і ўсім арганізатарам цудоўнай выстаўкі беларускай кнігі. Асія Бініцгуліна. Калаш».

Высокую ацэнку атрымалі нашы мініяцюрыя выданні, што падрыхтавалі выдавецтвы «Беларусь» і «Мастацкая літаратура», вышчытаныя Мінскім паліграфічным камбінатам імя Я. Коласа.

«Нізкі наклон выдаўнам мініяцюрных кніг за высокую якасць паліграфічнага выканання, цікавую тэматыку і цудоўнае мастацкае афармленне. За вашымі кнігамі мы сочым, іх любім. Радземся кожнай новай мініяцюры. І з невярліваасцю чакаем кожную новую кніжачку. Дзякуй вам! Члены Маскоўскага клуба аматараў мініяцюрных выданняў».

Заклучная тэма беларускай экспазіцыі прысвечана братняй дружбе народаў краін сацыялістычнай савецкай сістэмы, трыумфу ленинскай нацыянальнай палітыкі, ідэй сацыялістычнага інтэрнацыяналізму.

Вялікую цікавасць наведвальнікаў выстаўкі выклікалі кнігі, якія былі выдадзены ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Іх чыталі ваіны Савецкай Арміі, беларускія партызаны, надпольшчыкі, мясцовыя жыхары.

У экспазіцыі былі і кнігі, адзначаныя дыпламамі I-й ступені на ўсесаюзных конкурсах.

У АБ'ЕКТЫВЕ ФОТААПАРАТА

У Пінскім народным тэатры адбылася прэм'ера спектакля «Надзея» па п'есе лаўрэата Ленінскай прэміі Л. Ляонава. На здымку: сцэна з першага акта, У ролях артысты М. Літвінчык і Н. Муляр.

Выкладчыца музыкі школы № 102 г. Мінска Таццяна Сяргееўна Юшко праводзіць заняткі з вучанцамі шостага класа Марынай Палей.

Фота М. ВУГЛАКА.

Алесь ШЛЕГ

САМАРОДАК

НАРЫС

ХМАРЫ на Імгненне заслалі і адразу ж зноў адкрывалі сонца. І ад гэтай несупынальнай перамены асвятлення мільгацела ў вачах, Штохвіліна то Імкліва напачаў змрочны цень, то ўсё наваколле залівалася жоўтым, надзвычай яркім, трывожна-хвілістым святлом. За спіной, у светлым барэзніку, наганяючы самоту, кукавала зяюля. І раптам змоўкла. І тады, крышачы глыбокую цышыню, пачуўся гул матораў. Ён набліжаўся, набіраў моцы, біў у вушы. Першы танк выткнуўся з-за пагорка і, мацаючы дулам паветра, папоўз на батарэю. «Тыгр» ішоў моўчкі, без адзінага стрэлу. Толькі надзіў туды-сюды сваім доўгім хобатам-дулам. На баку бранявога гарба выразна былі бачны жоўта-чорныя крыжы. Пацідаючы на траве, разбаўленай белымі зоркамі рамонак, шырокія цёмныя сляды, жалезнае страшыдла імчала проста на гармату.

Ад адкату гармата тузанулася, побач з «Тыграм» узляцелі чорны глыб зямлі. На кулямётным дуле танка заскакалі аранжавыя лязкі агню. На каску ўпала важкая галіна, зрэзаная кулямётнай чаргой. Ад неспадзеўкі акно ўгнуўся, звякла даслаў снарад у казёнік, рэзкім нервовым рухам закрыў замok. У той жа момант здрыганулася пад нагамі зямля. Нябачная сіла лёгка прыўзняла яго і штурхнула на снарадныя скрыні. Гарачы і жорсткі боль апек руку. Перад вачамі чырванаватым пылам заклубавалі іскры. Калі яны зніклі, на яго раптам абрынулася першабытная цышыня. Стогнучы, але чамусьці не чуючы свайго голасу, спужо са скрыні, убачыў побач наводчыка Мардашона, жакліваю рана на яго грудзях, якая аплівала крывёю. Побач бораўся ўсім целам з чырвонай пенай на губах чацвёрты нумар Пухаў. Воддаль нерухома ляжаў з засыпаным зямлёй тварам яшчэ тхосьці. Астатнія трое з жахам глядзелі на яго, Пятра, махалі рукамі і нешта крычалі. Ён бачыў, як яны раздзіляюць раты, але нічога не чуў. З цяжкасцю ўстаў на ногі. І адразу ж скалануўся, утуліў галаву ў плечы. Ззяючы на сонцы трамка, «Тыгр» бязгучна, як нейкі страшны прывід, імчаў проста на яго. Немы жак працяў усю істоту. Неадольна хапелася кінуцца проч. Ён нават адступіў на крок. Адчуў пад нагой штосьці мякае, варухлівае. Зірнуў пачуццямна і убачыў, як сутаргава курчыцца на зямлі Пухаў. Перадкінула раптоўная злосць. Хістаючыся, ступіў да гарматы. «Яна зараджаная, — мільганула ў галаве. — Толькі б паспець!» Ухапіўся за ручку наводкі, ліхаманкава закруціў. «А што, калі нехта стрэліў, пакуль я на скрыні ляжаў?.. Тады «Тыгр» зробіць з мяне мокрае месца...»

Танк быў зусім блізка. Ад яго Імклівай і важкай хады дрыжала пад нагамі зямля. На вушы ла-рапейшаму цепенула хваравітая цяжкая цышыня. Дула гарматы марудна апускалася ўніз, на прамую наводку. «Няўжо не паспею?.. Ці ёсць снарад у казёніку?..» У вушах нешта шчоўкнула. З іх нібы вату выпягнулі. Раз'юшаны роўтанка даў у перапонкі. Старнала пад гусеніцамі зямля. Як жывая, дробненька дрыжала гармата. Халаднеючы нутром, ён шырока, па звычцы, адкрыў рот і стрэліў. Гармата тузанулася, балюча штурханула ў параненую руку. Ён дзика закрычаў ад болю і... працнуўся.

Колькі хвілін Пятро Рыгоравіч нерухома ляжаў на ложку, і, як выкінутая на лёд рыбіна, прагна хапаў ротам паветра. Як злоўленае, калацілася ў грудзях сэрца, балюча стукала кроў у скропях. Халодны пот зрасіў лоб.

За акном, аддаляючыся, цішэў гул трактара. Прыслухоўваючыся да яго, Прыходзька з палёгкай уздыхнуў і выцер рукавом лоб. «Гэта ж у каторы раз ужо снію тую-кае! І ўсё цот у цот паўтараецца. І дакладна, ліха на яго, як на самай справе было! Дзіва дый годзе! — падумаў Пятро Рыгоравіч, раслабляючы цела. — От жа навалач! Гэта ж колькі год мінула, а нямашака душы спакою ад той вайны, хай бы не свет не бачыў! Вунь і руку круціць, нібы яе чорт паглядзіў. Найнакш на дождж».

Ён паглядзеў за акно, за якім стаяў белы густы туман. У ім ледзь значыўся дах суседавай хаты. Пятро Рыгоравіч уздыхнуў, пацёр параненую руку. Адгроб пальцамі шэрыя ад сівізны валасы з Ілба, агледзеў накой.

На покуці, на месцы бакніцы, віселі тканьня, яскравага малінавага колеру ручнід. Уздоўж усёй сцяны на ўзроўні падваконя цягнулася дубовая паліца. На ёй мацаваліся невялічкія жалезныя ціці, палісквалі штангельцыркулі, лінейні, вугольнід, ляжалі дрэлі, малаткі, малаточкі, зубілы, прабойнікі, керны, віселі лентачныя нажоўні, лобзікі; у гнездах стаялі напільнікі розных форм і памераў, жаўцелі адпаліраваныя рукамі гэблікі, ручкі розных долатаў. Гледзячы на інструменты, Пятро Рыгоравіч з задавальненнем падумаў, што ўсё гэта багацце зрабіў сваімі рукамі. Спачатку пачынаў з напільнікаў. Доўга і старанна рабіў на метале насечкі, цэментавані іх спецыяльным парашком, загартоўваў, а як нарэбіў напільнікаў, тады і ўсе астатнія інструменты: лякальныя, слясарныя, сталярныя. На ўсё гэта патрэбна было нечалавечае цярпенне. Затое цяпер сабе анігадкі, не ў кожнай майстэрні такія прылады і інструменты знойдзеш. Без іх у яго тонкай працы ўсё адно што без рук. Кожную прыладу майстраваў па-свойму, кожная свой вынаходніцкі сакрэт мае. А то навошта б іх было рабіць, такое шчасце можна б было і ў Гомелі ў магазіне прыдаць. Трэба каб так было: узляў інструмент і радасць у руках адчуваў. А як жа!

Прыходзька з асалодай уцягнуў ноздрамі наветра, якое пахла сухім дрэвам, сталярным клеям, жалезам і лязыкамі, прыслухаўся да бразгацення чыгуноў, што

даносілася з кухні. «Аўдодця поркаецца ля печы. Устаўла павідну, а я і не пачуў. Падумаў ён пра жонку. Сэрцайка ў яе залатое. Сем сыноў нарадзіла, выгадавала, не адну злыбядуху агорала, а бач, як завіхаецца! Што табе не кожная маладыка за ёй угоніцца. Пчала дый годзе».

Пятро Рыгоравіч сагнуў ў локці параненую руку, супакоена адзначыўшы, што боль у ёй сышла на няма нішто, пачаў апранацца.

Памыўшыся, накінуў напашку пінжак, на якім ярка стракацелі два рады ардэнскіх планак.

— Дык давайма падмагу, калі што трэба, — сказаў ён жонцы, прыкурваючы. — Чуеш, Сямёнаўна?

— Гэ! Твая помач жыве на канцы лязыка. — лагодна ўсміхнулася Аўдодця Сямёнаўна. — Спаў бы ішчэ. Вунь-дэка ледзь не да першых пёўняў учора засядзеўся. Зноў поўную хату дыму на-табачыў.

— А што нам, маладым-нежанатым? — весела адгукнуўся Пятро Рыгоравіч. — Я ж, можа, чалавек на ўсе крэнты! І шытае, і перашытае ведаю.

— Ат, з табой гаварыць, што з пяску пугу віць! — засмяялася жонка, бліснуўшы металічнымі зубамі. — Ідзі лепей вады прынясі.

Прыходзька выйшаў на ганак. Ветер ужо вымеў з двара туман, загнаў яго ў далёкі куток саду. Жаўтлявыя групы, што пабраліся чырвонаю сыпкаю, былі аброшаны і раз-пораз падалі на зямлю. Пятро Рыгоравіч пыхнуў дымам і сышоў з прыступак. Падшоў да калодзежа — цэментнай трубікі дыяметрам у трыццаць сантыметраў. Апусціў у ё

З ДАЛЁКІХ І БЛІЗКІХ ДАРОГ

ПЕСНЯ не ведае граніц — пад такім дэвізам у канцы жніўня праводзіўся ў Сонаце чарговы міжнародны фестываль эстраднай песні. Пашчасліва набываць на ім і нам, групе беларускіх турыстаў.

Вядомая, бадай, усім аматарам эстраднай музыкі «Лясная Опера». Мы прыехалі сюды перад самым пачаткам канцэрта. «Адбіўшы» атаку жадаючых купіць лініі білеткі, мы падняліся ў летні тэатр. Асляпляльна ззяе ў промнях юпітэраў сцена, на якой васьмь-васьмь зоймуць месца музыканты, ужо нацэлена тэлекамера, аб'ектывы фотаапаратаў... Хвалюецца мора глядачоў, кожны з якіх адчувае сябе крыху імянінікам. Пятнаццаць — лічба не «круглая», і тым не менш, сёлетні фестываль афіцыйна лічыцца юбілейным.

Эмблема фестывалю — спяваючы дэльфін, які намалюваны на фоне зямнога шару.

Сопат для Польшчы прыкладна тое ж, што Ялта для Крыма. Нават калі ўслухацца ў гэтае слова, зразумееш, чаму называецца так горад Сопат — шпэтат. Мора тут надзвычай прыгожае, на залістым пляжы хвалі як бы шпелчуду сваю адвечную песню. І Гранд-атэль, у якім

жывуць спевакі, стаіць на самым беразе.

Сёлета ў конкурсе ўдзельнічаюць самыя папулярныя выканаўцы фірм грамзапісу. Яны выконваюць песні, якія прызнаны ў іх краінах найбольш папулярнымі. Савецкую фірму «Мелодыя» прадстаўляюць малады эсто-

нскія спевакі з самых розных пунктаў гледжання і цяжка было здагадацца, хто ж будзе лепшым. Нават глядачы маглі прысудзіць ўзнагароду — кожнаму выдаўся спецыяльны лісток, на якім ён мог напісаць сваё меркаванне. І глядачам —

Гэты гасцінны Сопат

нец Яак Пола, Людміла Сенчына з Ленінграда і Раіса Мыртыган з Ерэвана, па-за конкурсам — Муслім Магмаеў. У склад журы ад нашай краіны ўвайшоў кампазітар Юры Тарывердзіеў.

І васьмь — урачыста гучыць сігнал фестывалю. Дыктары польскага тэлебачання аб'яўляюць прозвішча спевака, кароткія звесткі аб ім. Цэнла вітаюць глядачы японца Кохі Ісэ, бурнымі авадыямі сустракаюць спевака ФРГ Марбоо, з поспехам праходзіць выступленне венгерскага ансамбля «Фанограф», з увагай слухаюць усе англічаніна Глема Вэстона, фіна Кірту... Згодна з умовамі конкурсу кожны выконвае даве песні на любой мове. І нарэшце — наш эстонец Яак Пола, самы малады ўдзельнік фестывалю. Асабліва апладзіруем яму мы, землякі!

таксама: чые погляды супадуць з рашэннем журы, выдзяляўся спецыяльны прыз.

«Узровень усіх спевакоў быў вельмі высокі. Многія артысты паказалі высокую культуру голасу, саліднае веданне музыкі», — пісала ў тым дні папулярная на курорце газета «Дзёньнік Балтыцы». І яна выказвала ўражанне многіх. Рашэнне журы было крыху нечаканым, але з ім згадзіліся амаль што ўсе. Гран-пры фестывалю — інтэрную пласцінку «Сопат-75» — атрымаў прадстаўнік Вялікабрытаніі Глен Вэстэн. Яго песні былі без асаблівых знешніх эфектаў, але голас мяккі, усхваляваны глыбокі.

Першую ўзнагароду конкурсу атрымала кубінская спявачка Беатрыс Маркес; другую раздзялілі спявак з

ФРГ Марбоо і аўстрыйка Голдзія Энс, а трэцяя была прысуджана Раісе Мыртыган. Спецыяльны прыз за цікавы падбор песень быў прысуджаны Яаку Пола. Самай абавязнай і фотаспічнай спявачцы, на думку рэпарціёраў, Людміле Сенчынай быў уручаны прыз фотарэпарціёраў.

Пяць дзён працягвалася святла песні ў Сонаце. Право-

нася ўручэння ўзнагарод, выступалі вядомыя спевакі сацыялістычных краін — Карэл Готт, Франк Шобель, Войцех Маынарска, Здзіслава Сосніца і многія іншыя. Яны не ўдзельнічалі ў конкурсе і гэта было вельмі сімвалічна: многія з іх атрылі вельмі шырокую папулярнасць менавіта пасля Сонацкага фестывалю. Галоўная мэта фестывалю — выявіць найбольш таленавітых спевакоў. З ёй і сёлета Сопат справіўся паспяхова.

Д. ЛУПАЧ.

На здымку — выступе прадстаўнік ГДР Франк Шобель. Фота АСТАРА.

Успаміны пра Парыж

РАЗАМ з групай савецкіх турыстаў мне давялося набываць у Францыі. Незабывае ўражанне засталася ад наведання Парыжа. Асабліва кідаюцца ў вочы іматлікія помнікі. Іх бачым усюды: на вуліцах, скверах, бульварх... На сцяне бібліятэкі Эразма Ротэрдамскага, каля Пантэона, змешчаны імёны тых, каму чалавечтва абавязана сваёй памяццю, пачынаючы ад Гамера. Гісторыя і сучаснасць знаходзяцца тут як бы зліта.

З радасцю крочым на праспекту У. І. Леніна, Севастопальскаму бульвару, Сталінградскай плошчы, вуліцы Пятра Вялікага. А васьмь і му-

зей Дома інвалідаў. Поблізу на п'едэстале — наша легендарная «Трыццацьчатыркі».

Для большасці турыстаў знаёмства з Парыжам пачынаецца з наведання сабора. Цяжка сказаць, чаму менавіта яму аддаецца перавага — у горадзе нямае месца, таксама вартых увагі. Мо таму, што Віктор Гюго назваў яго з ім увесць свет, авесці яго рамантычнай, таёмнічасцю і славай, ці мо таму, што парыжане лічаць яго сімвалам унёўненасці, што Нотр-Дам адзін з самых прыгажэйшых помнікаў горада...

Каб адчуць сапраўдную веліч сабора, прыглушаную музыку стагоддзяў, вачуць дзіцяці галасы хімер, якія шільна ахоўваюць Нотр-Дам, трэба ісці да яго ранняю, калі яшчэ пустыя вуліцы і над горадам вісць смуга Над Сенай, як і стагоддзі таму назад, узыходзіць сонца, і перш чым адбіцца ў вокнах кватэр, яно няемела кранае высокі шпіль сабора, ласкава грэе яго старыя плечы. Вартаўнік натаронка адчыняе дзверы, але наведвальнікі не спяшаюцца пераступіць парог Нотр-Дама. Трашчаць кінакамеры, петрыкаюць фотаапараты. Людзі з цікавасцю глядзяць на высокія калоны, вітражы, фрэскі. Фантазія чалавека, адбітая ў камені, узрушвае і хвалюе. У саборы можна паслухаць канцэрт арганнай музыкі.

З самага берага Сены сабор здаецца меншым, затое больш лёгкім і стромкім. Вузкая лесвіца вядзе ў падземелле. На тварах турыстаў — хваліванне: Нотр-Дам — святое месца Парыжа. Тут пабудаваны спецасаблівы маўзалеі-помнік ахвярам фашысцкіх канцлагераў. У глыбіні двара на падаконнік набітае ціхая хвалі Сены. Некалькі крокаў — і

мы каля вечнага агню. Чытаем: «Тут пахаваны невядомы вязень». А на сценах, над магільай, бягуць ланцужкі электрычных лямпачак. Іх — дзве тысячы: столькі французцаў загінулі ў фашысцкіх лагерах смерці...

У надзелю ў Парыжы цяха. Асабліва летам. Амаль усе жыткі выезджаюць за горад. На вуліцах — адны турысты. Вельмі людна ў Луўры. Яно і зразумела. Тут захоўваюцца шэдэўры ўсіх часоў і народаў.

Наведвальнікаў гасцінна сустракае Ніке — грэчаская багіня перамогі. Недзе ў глыбіні якоў на невядомых скрыжаваннях трагічнай гісторыі ў скульптуры была адбіта галава і правая рука. Але калі ўглядаешся ў яе імкліваю постаць, міжволі думаеш: яшчэ імгненне і багіня сыдзе з п'едэсталу.

Венера Мілоская! Яна выплывае нам насустрэчу... Не патухаюць фотаўспышкі, у вачах людзей — захваленне.

Гімі прыгажосці, людской працы стварылі майстры мастацтва Рафаэль, Гоя, Ван-Дэйк, Мінеланджэла і іншыя.

Многа ў Луўры мясцін, дзе пануе цішыня. Падоўгу затрымліваюцца наведвальнікі каля асобных карцін і скульптур, уважліва разглядаюць іх. Пераходзяць з адной залы ў другую. Але ёсць у музеі адна зала, якую не мінаюць дапытлівыя шукальнікі прыгожага. У ёй — сучасна вядомая Мона-Ліза Леанарда да Вінчы. Месца, дзе вісць карціна, агароджана стужкай. Каля яе — вартаўнік. Так кляпоццяца аб рэдкай карціне. А ў Джакондзі іншы клопат. Колькі стагоддзяў з загадкавай, ледзьве ўлоўнай уменскай, глядзіць яна на людзей... Даведку аб Джакондзі можна атрымаць на некалькіх еўрапейскіх мо-

вах, запісаных на магнітафон.

Аднойчы вечарам нам прананавалі паісці ў незвычайны тэатр. На ўскраіне Парыжа ў будынку, які нечым падобны на ангар (хтосьці падказаў, што гэта былі ваенныя склады), склалася невядомая трупа акцёраў. І яны сталі акцыяўліць настаноўкі.

Глядачы заходзіць у прасторную залу, чакаюць прадстаўлення. Хто бавіць час размовамі, хто сочыць за тэатральнымі сцэнкамі, якія тут жа працэдуруюцца на невялікі экран. А палове дзесятай гадзіны вечара пад барабанні бой падымаецца бакавая дэкаратыўная сцена, адкрываючы залу са сцэнай наспрэчынне. На ёй дынамічна, не больш як за дзесяць хвілін, вар'іруецца скарочаная дзеся спектакля. І толькі пасля гэтага падымаецца яшчэ адна бакавая дэкаратыўная сцена, і глядачы таронка запайваюць асноўную залу. У ёй размешчаны тры сталы. Адны артысты «працуюць» (у асноўным выдунь дывялогі). Іншыя — тут жа адпачываюць. Сцэны на адным сталі змяняюцца сцэнамі на другім, трэцім. Такім чынам, дзесяць ідзе няспына. Глядачы знаходзяцца тут — звычайна яны сядзяць на падлозе. Ставілася ціка-

вал п'еса. Гэта было перад нацыянальным святкам — Днём устанавлення рэспублікі. Трэба сказаць шчыра — акцёры выконвалі свае ролі бездакорна.

Мы гутарылі з творцамі гэтага тэатра, спрабавалі вызначыць, у чым жа сутнасць іх творчасці. Высветлілася: «настаў час шукаць новыя формы і метады ўздзеяння на глядача, умацоўваць з ім больш трывалыя кантакты».

Каля сцен Вялікай оперы ходзяць сотні беспрацоўных акцёраў. Даводзіцца шукаць нейкі выхад з такога становішча. Адны акцёры раз і назаўсёды накідаюць сцэну, іншыя групуюць вакол сябе энтузіястаў і арганізуюць свае мабільныя трупы.

Адказваючы на пытанні, адзін з акцёраў жартуліва зазначыў: «Не трэба снідаць з рахункаў і тое, што мы, як і ўсе людзі, не абмяжываем да свайго заробку». На гэтым сама сабой закончылася гутарка. Стала зразумела, што канцэрт-дэманстрацыя гэтага тэатра зусім не трывала. Ён будзе існаваць да той пары, пакуль глядачам не абрыдне сядзець на падлозе, а яго арганізатары не аднукаюць сабе месца на прафесіянальнай сцэне.

Алег СЛУКА,
кандыдат гістарычных
наук.

МІЖНАРОДНЫ ФАЛЬКЛОРНЫ ФЕСТИВАЛЬ

У летнім тэатры ў Бургасе пачаўся XI Міжнародны фальклорны фестываль. На працягу дзесяці дзён у гэтым горадзе, а таксама на курорце «Сонечны бераг» і ў міжнародным маладзёжным цэнтры імя Г. Дзімітрова ў горадзе Паморые будуць гучаць народныя песні розных краін свету і паказаны народныя танцы. Савецкі фальклор на фестывалі прадстаўляе Дзяржаўны ансамбль песні

і танца з Комі АССР.

У свяце ўдзельнічаюць таксама папулярны румынскі ансамбль «Дойна», аркестр народнай музыкі «Бролі» з ЧССР, ансамбль «Вракафорні» з грэчаскага вострава Крыт, ансамбль «Людзі май ёй краіны» з Канады, фальклорная група з Туніса і інш. Фальклорнае багацце Балгарыі пакажуць Дзяржаўны ансамбль народнай песні і танца з Сафіі і ансамбль «Радона» з г. Смаліні.

Эйфелева вежа.

СУСТРЭЧЫ, ПОШУКІ, АДКРЫЦЦІ.

ВЕТЭРАН КЛУБНАЙ РАБОТЫ

ПА КРАІНАХ АМЕРЫКІ

ЦІКАВЫЯ ДАСЛЕДАВАННІ

НА НІВЕ КУЛЬТУРНАЙ АСВЕТЫ

Дваццаць посем гадоў праце на ніве культурнай асветы Яфім Міхайлавіч Шайкевіч. Гэта — адзін з вопытных арганізатараў клубнай работы, мастацкай самадзейнасці. Створаны ім пятнаццаць гадоў назад драматычны гурток у Брагінскім раённым Доме культуры заваяваў званне народнага тэатра. Артысты народнага тэатра выступалі са спектаклямі не толькі на сельскай, але і на абласной, рэспубліканскай сценах. Зараз самадзейны ар-

тысты пад кіраўніцтвам рэжысёра Яфіма Міхайлавіча рыхтуюць да пастаноўкі спектакль «Канстанцін Заслонаў». Ныдаўна культасветработнік Брагінскага раёна адзначыў 50-годдзе з дня нараджэння Я. М. Шайкевіча. Ва ўрачыстай абстаноўцы яму былі ўручаны граматы Гомельскага абласнога ўпраўлення культуры, абласнога Дома народнай творчасці, абласной філармоніі і раённага аддзела культуры. **М. ЖУРА.**

ПОСЛЕХ АНСАМБЛЯ

Дзяржаўны ансамбль танца БССР зрабіў гастрольную паездку па чатырох краінах Лацінскай Амерыкі. Грамадскасць і глядачы ў Мексіцы, Сальвадоры, Нікарагуа і на Кубе цёпла сустрэлі разнастайную праграму яго канцэртаў. Іх адбылося сорак чатыры: ляс сабра-лі больш як 250 тысяч чалавек. У прасе названых краін апублікавана шмат артыкулаў, рэцэнзій, аглядаў і інтэрв'ю, звязаных з гастрольямі артыстаў Са-

вецкай Беларусі. Ансамбль запрашалі для трансляцыі яго выступленняў студыі тэлебачання ўсіх чатырох краін. Адзначаючы поспех калектыву ў справе прапаганды савецкага мастацтва за рубяжом, дысцыплінаванасць, працавітасць і высокую майстэрства артыстаў, Міністэрства культуры БССР выказала ансамблю падзяку і ўзнагародзіла прэміямі ўдзельнікаў гастрольнай паездкі.

КАНФЕРЭНЦЫ ЧЫТАЧОУ

Выкладчыкі музычных школ, бібліятэкары, дырэктары раённых дамоў культуры прыехалі ў Мінск у Інстытут павышэння кваліфікацыі работнікаў культуры на месячныя курсы. Днямі яны сустрэліся тут з супрацоўнікамі і аўтарскім актывам рэдакцыі штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва». Загадчыкі аддзелаў М. Замскі і Я. Данская расказалі аб рабоце рэдакцыі, асноўных напрамках яе праблематыкі і планах.

Сакратар партбюро СП БССР А. Кулакоўскі гаварыў аб творчых сувязях пісьменнікаў з работнікамі культуры, неабходнасці шырэй прапагандаваць лепшыя творы беларускіх літаратараў.

Пісьменніца А. Кобец-Філімонава расказала, як збірае матэрыялы для дакументальнай аповесці «Жапаронкі над Хатыню», якая выйшла ў Маскве ў выдавецтве «Детская литература», працягала ўрыўкі з гэтай кнігі.

А пасля слова ўзялі чытачы «ЛіМа». Дырэктар Маларыцкага раённага Дома культуры Г. Леанчук выказаў нажаданне, каб на старонках штотыднёвіка друкаваліся матэрыялы пад рубрыкай «У рэпертуар мастацкай самадзейнасці», каб газета часцей пісала пра новыя

абрады і новыя святы, якія шырока ўкараняюцца ў нашым жыцці. Загадчыца Кобрынскай раённай бібліятэкі Н. Жук хоча бачыць на старонках «Літаратуры і мастацтва» больш матэрыялаў пра лепшыя культурна-майстэрскае рэспублікі, а таксама праблемныя артыкулы па важнейшых пытаннях культасветработы.

Свае заўвагі і нажаданні аб рабоце рэдакцыі выказалі дырэктар інстытута Ф. Жыгалаў, намеснік дырэктара Н. Церская, дырэктар Касцюковіцкага РДК В. Гіркін.

У Мінскім тэхнікуме савецкага гандлю адбылася чарговая канферэнцыя чытачоў штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва». Адказны сакратар газеты В. Шымук расказаў студэнтам і выкладчыкам тэхнікума пра работу рэдакцыі, падзяліўся творчымі планами штотыднёвіка. Паэты — Р. Барадулін, П. Макаль, М. Федзюковіч, В. Вярба працягалі свае вершы.

Сяброўская сустрэча чытачоў і аўтараў газеты вылілася ў сардэчную гутарку.

ЛЯ ВЫТОКАЎ

У пачатку усёй гісторыі старажытнага беларускага кнігадрукавання, а ў значнай ступені таксама беларускай літаратуры і пісьменнасці, стаіць рэспрэктыўная бібліяграфія старадрукаваных кірылаўскіх выданняў. З часоў Я. Карскага, які сслаў прыкладня, цяпер састарэлыя, спісы старадрукаваных беларускіх выданняў і помнікаў пісьменнасці, — рэспрэктыўная бібліяграфія не адзначана колькі-небудзь істотнымі даследаваннямі ў гэтай галіне.

Прыватныя апісанні многіх савецкіх бібліятэк, у якіх захоўваюцца асобныя экзэмпляры беларускіх старадрукаваных выданняў і яшчэ ў большай меры даследаванні савецкіх гісторыкаў, прысвечаныя дзейнасці Скарыны, Мсціслава, Мамоніча, Собаля, пашырылі нашы ўяўленні аб рэпертуары старажытных беларускіх друкараў.

За тры стагоддзі свайго існавання (XVI—XVIII стст.) беларускія друкарні выпусцілі звыш 300 кірылаўскіх выданняў, многія з якіх вылікаюць значную цікавасць па зместу, літаратурна-моўных або рэдакцыйных асаблівасцях, сваім графічным і арнаментальна-ілюстрацыйным асаблівасцямі.

Толькі назначная частка друкарскай спадчыны дайшла да нас. Захаваліся рахункі Слуцкай Радзівілаўскай друкарні другой паловы XVII стагоддзя, у якіх указаны дзесяці выданняў, што выйшлі тыражамі ў 2—3 тысячы экзэмпляраў. Сучаснай бібліяграфіі вядома ўсяго некалькі выданняў гэтай друкарні, якія захаваліся да нашага часу, у тым ліку адно з найбольш ранніх у Беларусі апісанняў Турэцкай імперыі.

Чаго здзіўляе, што нават у першай чвэрці XIX стагоддзя, нягледзячы на работы Даброўскага, Кепена, Шафарыка, Банкейстара, Аляксеева, у многіх краінах Еўропы кнігі Скарыны і іншыя ўсходнеславянскія выданні прадстаўлялі рэдкім усходнім рарытэтам, для вывучэння якіх была падрыхтавана спецыяльная экспедыцыя. Між тым, адукаваныя англіскія дызятльмены ўжо ў той час маглі разглядаць рэдкія экзэмпляры кніг Скарыны, беларускія буквары і граматыкі, якія захоўваюцца ў Нацыянальным музеі ў Лондане, прыватных і ўніверсітэцкіх бібліятэках краіны. Старадрукаваныя беларускія выданні ёсць у многіх зарубажных кнігасховішчах: Оксфардзе, Лондане, Упсале, Парыжы, Варшаве, Кракаве, Курніку, Нью-Йорку, Бухарэсце і ў іншых гарадах. У 1957 годзе ў Каралеўскай бібліятэцы ў Капенгагене быў апісаны унікальны

экзэмпляр «Малой падарожнай кніжыцы» (Вільна, 1522), што дало магчымасць дакладна ўстанавіць час яе выхаду і дазволіла даследчыкам пазнаёміцца з новымі арыгінальнымі матэрыяламі Скарыны, якія сведчаць аб яго астранамічных назіраннях.

Найбольш шырока прадстаўлена старадрукаваная беларуская кніга ў бібліятэках і кнігасховішчах СССР: ад Львова, Ужгарада і Рыгі да Новасібірска, Цюмені і Архангельска. Многія з экзэмпляраў захаваліся ў дэфектным выглядзе, без тытульнага ліста або калафона.

Натуральна, што фонды буйнейшых кнігасховішчаў краіны, дзе сканцэнтравана пераважна большасць беларускіх старадрукаваных выданняў, даюць найлепшыя магчымасці для вывучэння старадрукаваных выданняў і ідэнтыфікацыі іх. У канцы 1973 года амаль адначасова ў Маскве і Ленінградзе выйшлі каталогі старадрукаваных украінскіх і беларускіх выданняў. «Каталог беларускіх выданняў кірылаўскага шрыфту XVI—XVIII стст.» (выпуск I, XVI ст.) складзены бібліяграфам Дзяржаўнай Публічнай бібліятэкі імя Салтыкова-Шчадрына В. Лук'яненца вядомай даследаваннямі і публікацыямі па гісторыі славянскіх інкунабул і палеаграфіі. Дзяржаўная Публічная бібліятэка мае лепшыя ў свеце зборы старадрукаваных славянскіх кніг, якія сікліліся на падставе многіх прыватнаўладальніцкіх каленцый Ф. Талстога, М. Пагодзіна, А. Касцерына, І. Каратаева і іншых кнігалюбаў.

Зараз гэтыя зборы прадстаўлены ў агульнай калекцыі аддзела рэдкіх кніг. У каталогу апісана 47 выданняў (124 экзэмпляры) розных беларускіх друкараў XVI ст.: Вялікі (Цяпіна (?), Забудова, Мсціславец, Мамоніч, Брацтва), г. зн. прыкладна чатыры п'ятыя ўсіх вядомых па літаратурных і іншых крыніцах выданняў.

Даследаванні маскоўскіх і ленінградскіх кнігазнаўцаў звычайна адзначае высокую бібліяграфічную культуру. Работа В. Лук'яненца працягвае лепшыя традыцыі А. Зярновай, вядомага савецкага бібліяграфа, кнігазнаўцы і заснавальніка сучаснай метадыкі апісання старадрукаваных кірылаўскіх выданняў. Каталог утрымлівае ўсе неабходныя элементы поўнага апісання старой кнігі: шэфтыкавую пагінацыю выданняў, памер кнігі, нумарацыю аркушаў, асаблівасці набору, арнаменту, нават уладальніцкія запісы і

экслібрысы. Асабліва цікавасць выклікае стараннае апісанне віленскіх выданняў Скарыны, таму што ў бібліятэцы захоўваюцца унікальныя экзэмпляры віленскіх кніжыц беларускага першадрукара, Кепена, што ў кнізе адсутнічаюць праксіі выданні Скарыны. На думку складальніка каталога, «своеасаблівае паходжанне... вылучае іх з агляду прадукцыі тых друкараў, якія ўзніклі непасрэдна ў беларускім асяроддзі на падставе ўласнай нацыянальнай культуры». Сапраўды, першая друкарня Скарыны была пабудавана ў Старым Месцы ў Празе, а выданні яе насілі выразныя рысы еўрапейскага кнігадрукавання ў эпоху Адраджэння. Разам з тым ляс сіладоў першую надзвычай яркую старонку ў гісторыі ўсяго беларускага кнігадрукавання і адлюстроўваюць культурныя сувязі беларускага народа з іншымі славянскімі і еўрапейскімі краінамі.

У праксіях «інкунабула» Скарыны знайсцю сваё адлюстраванне працяглае працэс становлення літаратурнай беларускай мовы, а ў мастацкіх асаблівасцях праксіі кніг можна адзначыць уплыў рукапісных традыцый беларускай і ўсходнеславянскай пісьменнасці. У вялікіх каментарыях паказаны асветніцкі і гуманістычныя тэндэнцыі першадрукара. Акрамя таго, праксіка друкарня Скарыны была падтрымана за кошт сродкаў віленскіх мяшчанаў, у тым ліку беларускага купца і прадпрыемальніка Багдана Онківа Грыцэвіча. Свае праксіі першыя Скарыны прызначалі «людям посполитым русскаго языка и пожитку».

Без характэрныя праксіі выданняў Скарыны апісанне віленскіх выданняў, якія працягалі ненаторыя праксіі традыцыі і часткова выкарысталі праксіі вялікі алфавіт, уключаюцца няпоўным і абасобленым.

Дзяржаўная Публічная бібліятэка імя М. Е. Салтыкова-Шчадрына выдала наштоўны дапаможнік па гісторыі беларускай старадрукаванай кнігі. Трэба мернаваць, што гэтыя сціпла ратапрынтнае выданне будзе выпушчана друкарскім спосабам пры адпаведным узроўні афармлення. Каталог патрэбен не толькі даследчыкам і гісторыкам беларускай культуры, літаратуры, пісьменнасці, ён неабходны ўсім бібліяграфам пры апісанні фондаў тых бібліятэк, у якіх ёсць калекцыі беларускіх старадрукаваных кніг.

Г. ГАЛЕНЧАНКА,
кандыдат гістарычных навук.

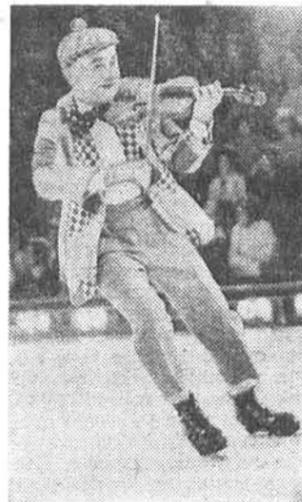
ВЫПУСКАЕ ВАЕНВЫДАТ

Творы беларускіх пісьменнікаў штогод выходзяць у ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга Ваенным выдавецтве Міністэрства абароны СССР. Некалькі кніжак убачаць свет і ў наступным годзе.

Многія чытачы пазнаёміцца з «Хатынскай аповесцю» А. Адамовіча, якая была адзначана літаратурнай прэміяй Міністэрства абароны СССР. Выходзіць і дакументальная аповесць С. Грахоўскага «Рудабельская разпуліка».

Серыя «Ваенныя мемуары» папоўніцца ўспамінамі І. Трацяка «Храбрыя сэрцы адпалчан». Іван Майсеевіч Трацяк удзельнічаў у многіх баях, камандаваў стралковым палком, які з баямі ішоў ад Масквы праз Гжэц, Вязьму, Рыгу, актыўна удзельнічаў у наступальных аперацыях па разгрому вялікіх групіровак нямецка-фашысцкіх войскаў.

У кнізе расказваецца аб гераіме войнаў, росце іх баявога майстэрства. Аўтар з цэпльняй піша пра камуністаў і намясольцаў, якія заўсёды былі на пярэднім краі.

У Беларускай дзяржаўнай цырку працягваюцца выступленні маскоўскай трупы «Цырк на лёдзе». На здымках — клоун В. Вяціцын і дрэсіроўшчык мядзведзяў Г. Буднікі.

Фота Ул. КРУКА.

«Літаратура і искусство» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісателёў БССР, Мінск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Захарава, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адказнага сакратара — 33-44-04, аддзела грамадска-палітычнага жыцця і інфармацыі — 33-22-04, аддзела прозы і паэзіі — 33-24-62, аддзела крытыкі і бібліяграфіі — 33-24-62, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-21-53, аддзела вывучэння мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, аддзела культуры — 33-24-62, аддзела пісем і масвай работы — 33-22-04, выдавецтва — 22-50-62, бухгалтэрыі — 22-50-00.

Рукапісаў рэдакцыя не вяртае

Галоўны рэдактар Хведар ЖЫЧКА.

Рэдакцыйная калегія: Заір АЗГУР, Барыс БУР'ЯН, Анатоль ГРАЧАНІКАЎ, Юрый ГРЫГОР'ЕУ, Канстанцін ГУБАРЭВІЧ, Ігар ДАБРАЛЮБАЎ, Васіль ІВАШЫН, Віктар КАВАЛЕНКА, Аляксандр КАПУСЦІН (намеснік галоўнага рэдактара), Уладзімір НЯФЕД, Віктар ПРАТАСЕНЯ, Іраіда САНКОВА, Мікола ТКАЧОУ, Юлія ЧУРКО, Віктар ШЫМУК (адказны сакратар), Рыгор ШЫРМА.